

Naša najhujša preizkušnja

Leta med drugo svetovno vojno so bila najhujša preizkušnja naše zgodovine, kajti šlo je za bitji ali ne bitji, za obstoj slovenskega naroda. Naš edini izhod je bila takrat oborožena ustaja, v katero nas je povela skupaj z drugimi jugoslovanskimi narodi komunistična partija.

Naša najhujša preizkušnja v osvobodilnem boju pa je bilo nedvomno dvainštirideseto leto, ko je sovražnik sprlo množičnega poleta osvobodilnega gibanja in partizanskih zmag naravnost pobesnel ter skušal dokončno obračunati s partizanstvom in vsem upornim ljudstvom. Njegovo divjanje je doseglo višek v poletni ofenzivi, ki se je začela 16. julija v tako imenovani Ljubljanski pokrajini in je bila del III. sovražne ofenzive proti narodnoosvobodilni vojski Jugoslavije.

Od tistih dni, ko je bilo našemu ljudstvu najhujše, je minilo petindvajset let.

Nemški in italijanski okupatorji so začeli ofenzivo po skrbno pripravljenem načrtu, z roko v roki. Medtem ko so Italijani »česali« Ljubljansko pokrajino, so Nemci navalili na prvo in drugo grupo odredov na Gorenjskem, obkoljevali partizane na Jelovici, Pokljuki, Karavanah, v Udenborštu, na Veliki planini, na Menini planini, na Pohorju itd. Hkrati so enote italijanskega 23. korpusa izvajale ofenzivne sunke proti partizanskim enotam na Primorskem — v Trnovskem gozdu, na Banjski planoti, na Sentiški planoti, na Krasu, okrog Idrije...

»Stran s pomisleki!« je bilo Mussolinijevo geslo, javno izrečeno 31. julija 1942, ko je govoril v Gorici o ofenzivi proti partizanom. »Nobenega usmiljenja!« so vpili za njim italijanski generali, ki so se z nemškimi poveljniki kosali v krutosti.

Zapori v Begunjah, Celju, Mariboru in drugod so se polnili, vlaki z živinskimi vagoni so vozili jetnike v Dachau, Mauthausen, Buchenwald, Auschwitz... Ljubljanski sodniški zapori so bili pretejni, zato so vozili jetnike v belgijsko in šentpetrsko vojašnico, pa v taborišča v Italiji in na Rab, ki je postal otok smrti. Nad hribi se je ponoči dvigal krvavo rdeč sij, zrak je bil nasičen z duhom po smodu, saj je okupatorska vojska oropala in požgala nešteto slovenskih vasi. Iz gramozne jame v Ljubljani so odmevali kriki talcev, zemlja na moriščih je komaj sprotičila kri ustrelenih žrtev. Povsod so fašisti pretepali in mučili naše ljudi,

Vsem članom
Zveze združenj
borcev NOV Slovenije,
vsem naročnikom
in bralcem »TV 15«
iskreno čestitamo
za 22. julij,
dan vsajaje
slovenskega naroda

REPUBLIŠKI ODBOR
ZZB NOV SLOVENIJE
UREDNIŠTVO
IN UPRAVA »TV 15«

v Papežih pri Osilnici so ujete partizane križali...

V brošurici »Tri leta Osvobodilne fronte« je tovariš Boris Kidrič zapisal o tistih dneh: »Strahotna so bila nasilstva, ki so jih počenjali okupatorji nad slovenskim prebivalstvom. Požgane vasi, odgnani moški, pomorjeni otroci, posiljene ženske — vsi vpijejo po maščevanju nad krvavimi rimskimi rablji.« Tem rabljem, ki jih je izobiljeval in vodil fašizem, pa so se pridružili še domači izdajalci: »Ta strahopetna in podla svojat, ki se je v dobi klasičnega poleta OF kljub italijansko-nemški zaščiti tresla pred pravično krogljo slovenske narodne pravice, izdajalsko početje, si je upala, ko je bilo osvobodilno gibanje v fazi trenutnega upada in umika pred sovražnikovo premočjo, z orožjem na dan proti lastnemu narodu in njegovi svobodi...«

Kdor je doživel tiste dni, so se mu vtisnili v spomin kot ena sama veriga groze, ki nas je oklepala, tiščala, davila, morila... a vendar ni mogla uničiti ne slovenskega ljudstva ne njegovih borcev za svobodo. Še v teku ofenzive — komaj mesec dni po njenem začetku — je bila ustanovljena prva slovenska partizanska brigada, brigada Toneta Tomšiča, v naslednjih mesecih pa še druge tri brigade. To je pomenilo višjo stopnjo v organizaciji slovenske osvobodilne vojske, o kateri so sovraž-

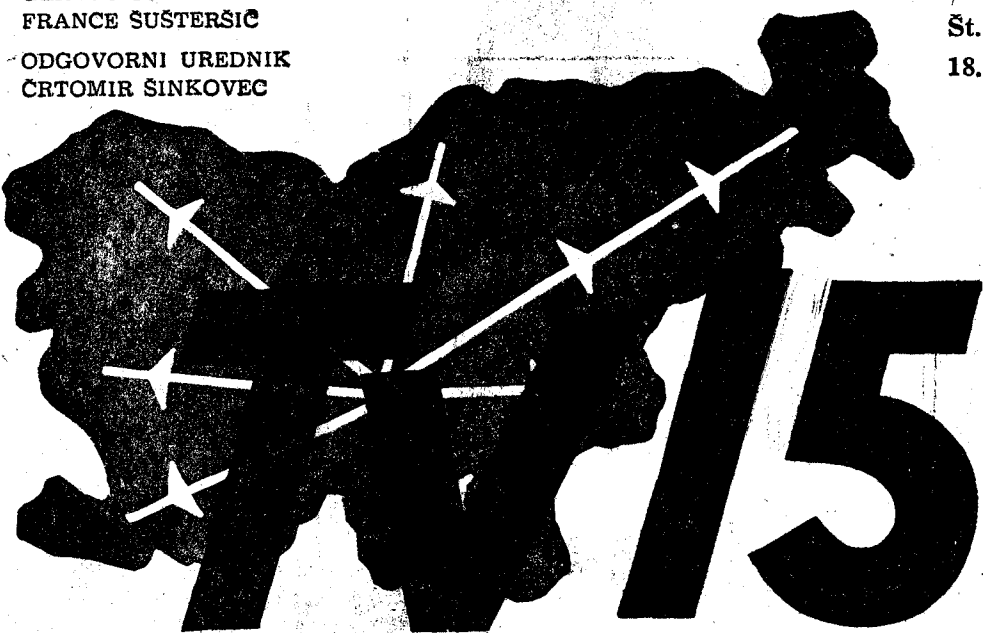
niki mislili, da je popolnoma uničena.

Dejstvo, da sta slovensko ljudstvo in njegova osvobodilna vojska prestala to veliko preizkušnjo, nam najgovorneje priča o moralni veličini vstaje in narodnoosvobodilne borbe, o veličini njene ideje, ki si je utrla pot med množice in jih osvojila kljub stoletnim nasprotnim tradicijam. Ljudstvo je pokazalo z besedami in dejanji, da sovraži vsakega okupatorja, čeprav pride z lepim obrazom in medenimi obljubami, ter da sovraži tudi »voditelje«, ki so okupatorja lizunsko sprejeli in se z njim pobratili.

Spomin na tiste dni, ko sta naše ljudstvo in njegova osvobodilna vojska kljubovala najstrahotnejši preizkušnji, naj bo nam in našim zanamcem svet, naj bo moralna opora prepričanju, da nobena vojska, nobeno orožje ne more uničiti naroda, ki črpa svojo moč iz zavesti, prepojene s pravično idejo.

France Sušteršič

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUŠTERŠIČ
ODGOVORNI UREDNIK
CRATOMIR SINKOVEC



GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Očitki so neupravičeni in idejno zgorešeni

V 26. številki TV 15 smo priobčili vest o seji centralnega komiteja ZKJ. V razpravi o aktualnih problemih borcev NOV je na tej seji govoril Ivan Božičević, generalni sekretar ZZB NOV Jugoslavije. Dejal je:

PREDLOG SKLEPOV izvršnega komiteja o aktualnih problemih borcev je posledica vsestranske proučitve teh problemov na seji izvršnega komiteja, ki so se je udeležili predstavniki zveznega odbora ZZB NOV.

Razprava je potekala na podlagi široke analize, ki jo je ZZB NOV dostavila CK, ter drugega gradiva, s katerim je razpolagal izvršni komitej.

Znano je, da je dal pobudo, naj CK prouči probleme bor-

cev, tovariš Tito že 5. julija lani ob obisku, ki ga je pri njem napravila delegacija ZZB NOV ob dvajsetletnici vstaje jugoslovanskih narodov. Izjave tovariša Tita, s katerimi je večkrat opozoril na družbeno-materialne probleme borcev, obravnavanje teh problemov na seji izvršnega komiteja in v drugih vodstvih ter organizacijah Zveze komunistov v preteklem in letošnjem letu — so doživeli izreden odmev med udeleženci narodnoosvobodilne vojne in ustvarile ugodno ozračje, da probleme borcev hitreje in bolje rešujemo.

Po informacijah republiških odborov ZZB NOV je članstvo organizacij borcev dobro sprejelo predlagane sklepe. Mislijo, da se bodo z njihovo uresničitvijo rešili poglobljeni družbeni in ekonomsko-socialni problemi borcev. Čeprav so predlagani sklepi dovolj jasni, želimo povedati nekaj besed o nekaterih problemih socialno-ekonomskega značaja, razloženih v njih.

Dejstvo je, da je družba v vsem povojnem obdobju posvečala pozornost ekonomskim in socialnim problemom udeležencev NOV in da smo te probleme v glavnem reševali uspešno. V nekaj zadnjih letih je hitro narasel življenjski standard družbe, hkrati pa so nastale precejšnje razlike v standardu. Pri tem je bil del prebivalstva, med njimi so tudi številni udeleženci NOV, prisiljen, da se je moral še naprej boriti s problemi, kako zadovoljiti poglobljene življenjske zahteve. To ni samo problem udeležencev NOV, vendar se le-ta sprlo vrste specifičnosti močnejše izraža pri borcih. Številnim udeležencem NOV ni uspelo zaradi udeležbe v revoluciji in družbenih zahtev v povojnih letih socialistične graditve, da bi si pridobili večje

strokovne kvalifikacije, drugi so odšli iz zdravstvenih razlogov v pokoj z minimalno delovno dobo itd.

Pokojnine precejšnjega številca borcev se gibljejo v glavnem od 40.000 do 60.000 S-dinarjev. Med njimi je veliko prvoborcev, nosilcev partizanske spomenice 1941, vojaških in političnih voditeljev. Zlasti važno pa je to, da si jih je največ med njimi pozno ustvarilo družine, tako da še vedno vzdržujejo in šolajo otroke.

Problem kritja osnovnih življenjskih zahtev borcev z nizkimi pokojninami dobiva še ostrejšo obliko in povzroča močno politično reagiranje, če njihov standard primerjamo s tistimi skupinami občanov, ki zaradi neizdelanosti sistema delitve pridelu oziroma neenakih pogojev gospodarjenja dosegajo neupravičeno visoke osebne dohodke, to pa pomeni tudi visoke pokojnine.

Sprejetje predloga o spremembi zakonskih predpisov o valorizaciji pokojnin v skladu z naraščanjem življenjskih stroškov, ki je zdaj pred zvezno skupščino, bi imelo za posledico precejšnje zaostajanje pokojnin za naraščanjem življenjskih stroškov ter obšutno povečanje razlik med starimi in tekočimi pokojninami.

Ob zahtevah za hitrejšo reševanje sistemskih problemov (NADALJ. NA 3. STRANI)



Znatno število borcev še nima priznane posebne dobe za čas udeležbe v NOV

MEDOBČINSKO POSVETOVANJE ZZB NOV V NOVI GORICI

izdajanje odločb glede posebne delovne dobe (za čas v NOB) prenesene z občinskih skupščin na komunalne zavode za socialno zavarovanje. Ker pa skladno s tem prenosom niso bile prenesene tudi ustrezne smernice za delo in so bili pomisleki glede nekaterih kriterijev v reševanju teh zadev, se delo praktično sploh še ni začelo. To pa ni prav. Posvet je sprejel zahtevo, da je treba takoj prirediti reševati vloge za priznanje posebne dobe, sicer se bo reševanje teh zadev zavleklo še v 1968. in 1969. leto. Pri komunalnih zavodih Primorske (Koper in Nova Gorica) je takih vlog okoli 8000.

Od leta 1963 je pri reševanju prošelj za posebno dobo za tiste borce, ki so stopili v NOV neposredno ob razpadu bivše Italije, veljal kriterij, da se letem prizna naziv statusa borca, kakor ga določa čl. 70 TZPZ. Za velik del takih primerov so bile prošnje pozitivno rešene. Na podlagi pozitivnih odločb so bili številni borci tudi upokojeni po bonitetah, ki jim jih omogoča ta člen.

Po približni oceni je še kakih 10. do 12 odstotkov upravi-

čencev na Primorskem, ki so prošnje za posebno dobo vložili lani in ki dokazujejo, da so upravičeni do pozitivne odločbe o posebni dobi po 70. členu TZPZ. Komunalna zaveda za socialno zavarovanje v Kopru in v Novi Gorici od republiškega zavoda doslej nista dobila ustreznega tolačenja glede reševanja zadev, tako da bosta omenjena komunalna zaveda lahko začela pozitivno reševati tudi vloge, ki se na to nanašajo.

Pozitivno rešitev za urejanje teh zadev pričakujejo tudi številni rojaki Primorske, ki danes ne živijo na Primorskem. Precej jih je tudi v drugih krajih Slovenije, so pa tudi v drugih republikah države.

Polletno čakanje na rešitev zadev, o kateri so mislili, da je že rešena, je povzročilo in še povzroča nezaupanje, skrb in nejevoljo tistih, ki čakajo na rešitev svojih zahtevkov, kakor tudi

tistih, ki so odločbo že prejeli, pa se boje za oceno njene zakonitosti.

Posvet v Novi Gorici bo gotovo pripomogel, da se bo reševanje vlog za posebno dobo začelo vsaj v drugi polovici leta in da glede tolačenja uporabe 70. čl. TZPZ ne bo več dvomov in skrbi. CIRIL ZUPANC

DRAGO PLAČANI NOGOMETAŠI

V dnevniku »Delo« z dne 9. julija sem brala, da je nogometaš Bečec podpisal 4-letno pogodbo z nogometnim društvom Olimpija ter za to dobil 15 milijonov starih dinarjev. Poleg omenjenega zneska bo moral Olimpija plačati še 45 milijonov starih dinarjev nogometnemu društvu Partizan za Bečecov prestop v njeno vrsto.

Vprašujem se, ali je to, kar sem brala v Delu z dne 9. julija, v skladu z gospodarsko reformo in našo družbeno ureditvijo? Ali je to dovoljeno? Ali se ne borimo za plačilo po delu?

Imamo podjetja, ki ustvarjajo dobrine za naš vsak, pa so večkrat v zagati, kako bodo izplačala mesečne prejemke delavcev. In če se za hip pogledamo v zdravstveni sistem, ki so res veliki strokovnjaki; njihovih imen ne objavljamo v časopisu — oni ne dovoljujejo, da bi pisali o njih, ker so preveč »drago«. Noč in dan bedijo nad človeškim življenjem. Mar ni njihovo delo več vredno kot gol, ki ga zabije nogometaš na tekmi?

Ozrmo se po zdravstvu: nešteto posvetovanj, sestankov preteče zaradi vprašanj, kje dobiti sredstva za gradnjo sol, kakšne naj bi bile plače prosvetnih delavcev, ki vzgajajo mladino.

Kaže, da ima nogometno društvo dovolj denarja za plačevanje nogometašev. Ali ne bi zato dotaci, ki jih prejema nogometno društvo Olimpija, preusmerili tja, kjer so bolj potrebni?

Nikar ne mislite, da sem zaradi svojega pisanja nasprotnica nogometnega športa. Ravno nasprotno. Imam ga rada kot športno vrsto. Sem pa proti odkupovanju igralcev v raznih oblikah, kar je opisane in podobne »finančne operacije« niso v skladu s tistim, za kar smo se borili in s tistim, kar vsak dan govorimo in o čemer pišemo.

Besede in dejanja

Da bi se uveljavila osebnost komunist

Na prvi pogled se utegne zdeli, da bo nova organizacija Zveze komunistov zlahka vzpostavljena, ker so glavne oblike določene s sklepi Organizacije, ki se moge takoj preuvesti po novi shemi. Toda misel in bistvo preorganiziranja ni v tem. Če pozorno proučimo sklepe, teze in govore članov centralnega komiteja v teh dokumentih, bomo videli, da so vse oblike in pogoje nesporno pretežno preracunane na popolneje angažiranje vsakega člana ZKJ pri ustvarjanju in uresničevanju politike. Z novimi oblikami se dajejo možnosti, da se osebnost komunistov še bolj uveljavi v celotni politiki Zveze komunistov Jugoslavije, od delovne organizacije in krajevne skupnosti do federacije, zakaj ta politika je nedeljiva.

Komunist — 7. VII. 1967

Pomagaj si sam in...

Ceprav je reklama odpovedala, kljub temu že vsi govorijo, kako so se bivši borci v Novem Beogradu lotili dela. Ustanovili so podjetje za uslužne dejavnosti in v petnajstih dneh, kolikor je minilo od njegovega »rojstva«, so zaposlili že dvaindvajset borcev. Do konca meseca bo še 25 upokojujencev na seznamu zaposlenih, a po planu bodo konec leta imeli v podjetju 120 delavcev. Toda direktor inženir Božidar Čukić pravi, da je to šele začetek.

Borba — 8. VII. 1967

Alkohol in gospodarstvo

Zaskrbljujoč so podatki o tem, koliko Beograščani porabijo za alkoholne pijače in koliko pri tem izgubi gospodarstvo. Lani so za nakup alkoholnih pijač dali 23 milijard in 301 milijon starih din. Dohodki, ki jih je mesto dobilo z davkom na promet žganih pijač, so znašali 4 milijarde in 784 milijonov S-din. Po drugi strani pa je zaradi tega in v tem času beograjsko gospodarstvo izgubilo 15 milijard in 610 milijonov S-din. Lani je bil izdati za 356 milijonov starih dinov, kar je 116.348 delovnih dni zaradi bolezni, katerih glavni povzročitelj je alkohol.

Politika — 9. VII. 1967

Zvrhane nogometne blagajne

Pred nekaj meseci je nogometna organizacija na svoji skupščini navajala katastrofalne podatke: vsi nogometni klubi v naši državi izjemno dveh — so deficitarni; vsi se zaplajo v dolgove in se hrepenčejo po kakem dodatku iz proračuna Zveze organizacij za tešeno kulturo ali občine. Sedaj pa kaže, da so blagajne nogometnih klubov napolnjene do vrha. Toda kljub vsem dolobam in dogovorom (in grožnjam) s tistimi kaznivimi, glede javnosti poslovanja, nekatere pipe trajo te milijone tajno iz nekih drugih blagajn. In to s polno zmogljivostjo. Kajti vedeti je treba, da vsote, o katerih se piše med dnevnimi vestmi, niso prave. Veliko večje so, če primerjamo »Dinamo« izplača Belinu za podpis nove pogodbe 300.000 N-din, potem je treba na to vsoto plačati precejšnje prispevke (ker je to dejanska osebni dohodek tega igralca), tako da vse skupaj zneske nekako 500.000 N-din.

Ali to ni preveč? Ali to ni preveč, ko gre za izplačila nogometašem?

Ekonomski politika — 8. VII. 1967

Za enotnost in krepitev samoupravljanja

Prek javne in konkretne idejno-politične akcije za nadaljnjo glabljanje in krepitev samoupravljanja, z bojem za gospodarsko in družbeno reformo poteka naravna idejna diferenciacija tudi med članstvom ZK. To je najboljša pot, da se organizacije ZK znebijo karnističnih, birokratičnih in anarholiberalističnih elementov, kakor tudi vseh tistih, ki niso pripravljeni slediti liniji ZKJ v sedanjih etapi njenega boja. Centralni komitej poudarja, da v Zvezi komunistov ni mesta tistim, ki nasprotujejo samoupravljanju, niti nosilcem nacionalističnih in sovništvenih nazorov in stremeljenj.

Iz sklepov VII. seje CK ZKJ

Spodbudne ugotovitve

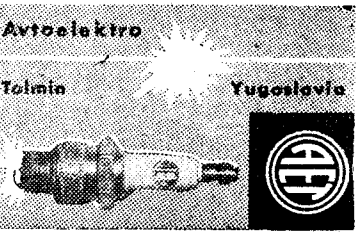
Na enem zadnjih zasedanj republiške skupnosti socialnega zavarovanja delavcev Hrvaške so uvedli tele obratne podatke: izostanki z dela do 30 dni so v prvih treh mesecih letošnjega leta bili za okoli 20 odstotkov manjši od onih v lanskem prvem tromesečju. Svojevrstni republiški »rekord« so zabeležili v Komunalni skupnosti Gospić, kjer je odsotnost z dela do enega meseca letos za polovico manjša kot v začetku lanskega leta.

Borba — 10. VII. 1967

Razmerje izvoz : uvoz

Majski izvoz blaga iz SR Slovenije je po vrednosti skoraj dosegel marčnega, ki je bil letos doslej največji. Glede na lanskega S. tem letos izvozil za 45 odst. več, tako la je skupni izvoz prvih petih mesecev letos za 13 odst. večji od lanskega. Obenem pa je dinamika uvoza mnogo živahnjša, saj je v prvih petih mesecih uvoz za 40 odst. večji od lanskega S. tem se je pasiva našega trgovanja od lani na letos povečala za 15 odst., od aprila na maj pa za nadaljnjih 17 odst.

Gospodarski vestnik — 11. VII. 1967



CK ZKJ o organiziranju komunistov. — Izvršni komite centralnega komiteja ZKJ Jugoslavije se je odločno zavzel za dosledno izvedbo sklepov o spremembah v načinu in obliki organiziranja komunistov. Dokument je bil skoraj poldrugi mesec v javni razpravi in po sklepu 7. seje CK ZKJ je bil sprejet kot edina podlaga za reorganizacijo ZKJ. Izvršni komite poudarja potrebo po čimprejšnjih praktičnih ukrepih.

Novi sodniki ustavnega sodišča. — Zbor narodov je na predlog predsednika republike Josipa Broža Tita izvolil polovico sodnikov ustavnega sodišča. Za sodnike ustavnega sodišča so bili izvoljeni: Ivan Božičević, dr. Jovan Djordjević, dr. Jerko Radmilović, dr. Ivo Sunarić in Jože Zemljak. Za predsednika višjega sodišča je bil ponovno izvoljen Ilija Došen.

Pomoč žrtvam izraelske agresije. — V zbiralni akciji za pomoč arabskim državam so doslej v vsej državi zbrali nekaj več kot 150 milijonov starih dinarjev. Na podlagi sklepov delovnih organizacij je pričakovati, da bodo na občinske in republiške bančne račune vplačali kot pomoč arabskim narodom okrog 2,3 milijarde starih dinarjev. ZIS je odobrila 5 milijard starih dinarjev pomoči.

Zasedanje CK KP Italije. — Ko je generalni sekretar KPI Luigi Longo na zasedanju centralnega komiteja KPI analiziral mednarodni položaj, je poudaril, da je glavna naloga italijanskih komunistov boj za mir in priždevanje za samostojneje italijansko zunanjo politiko. V zvezi s krizo na Srednjem vzhodu je dejal, da so Nennijski socialisti zavrgli tradicijo nevtralnosti.

Vrhuška sestanka v Kairu. — Na prvem sestanku — bil je to trojni sestanek med Naserjem, Bumedienom in Huseinom — so razpravljali o ukrepih arabskih držav proti posledicam agresije. Drugega sestanka v minulem tednu v Kairu pa so se udeležili predsedniki ZAR, Alžirije, Iraka in Sirije. Bili so si edini, da morajo Arabci nujno poseči po vseh svojih materialnih virih in staniti svoje vrste.

Avstrija: z vojsko proti teroristom. — Avstrijska vlada je sporočila, da bodo poslali čete — okrog 1200 vojakov — na meje z Italijo, da bi skupaj s policijo zatirale teroristične dejavnosti v Južni Tirolski. V zadnjih mesecih so teroristi vdirali z avstrijskega ozemlja v Severno Italijo in tam nastavljali mine. Hoteli so podpreti zahtevo po združitvi Južne Tirolske z Avstrijo in »veliko Nemčijo«.

V žarišču dogodkov

De Gaulle je obiskal Bonn. — V Bonnu se je francoski predsednik de Gaulle v okviru rednih posvetovalnih sestankov med vladama Francije in ZR Nemčije pogovarjal z zahodnonemškimi kanclerjem Kiesingerjem. De Gaulle je svojemu sobesedniku povedal tudi stališče o krizi na Srednjem vzhodu: Francija namerava nadaljevati politiko dobrih odnosov z arabskimi državami. Predlagal je tudi, naj ZR Nemčija sodeluje s Francijo v boju proti ameriški hegemoniji v Evropi.

Posvet o stanju na Srednjem vzhodu. — V Budimpešti je bilo dvoednevno posvetovanje voditeljev komunističnih in delavskih partij in vlad sedmih socialističnih držav o položaju na Srednjem vzhodu. Posvetovanje je bilo v skladu z dogovorom, ki so ga dosegli na moskovskem sestanku 9. junija letos, da se bodo nadaljevali stiki v zvezi s položajem na Srednjem vzhodu. V Budimpešti so poudarili, da dejanje Izraela pomeni kršitev ustanovne listine OZN.

Grški režim proti uniji centra. — Potem ko je fašistični grški režim obdržal z združenjo demokratsko-levico EDA — prepovedal jo je in njene voditelje vstaknil v koncentracijska taborišča — se je lotil še unije centra. Režim je objavila »obtežilo« gradivo, v katerem je rečeno, da so komunisti s pomočjo unije centra slabili politični sistem in hoteli prevzeti oblast.

Francozi so proti članstvu Britanije v EGS. — V Bruslju je spet zasedala evropska gospodarska skupnost. Francoski zunanji minister de Merville je odklonil sprejem Britanije v EGS 'in zahteval kot pogoja: Britanija se mora odreci funtsterlingu kot svetovni valuti in sprejeti mora kmetijsko politiko EGS. Minister je nastopil tudi proti članstvu Danske, Izraela in Norveške v EGS.

Britanci so v Hongkongu angažirali vojsko. — V Hongkongu se nadaljujejo neredi in spopadi s policijo, ki že zahtevajo smrtne žrtve. Kitajsko prebivalstvo te britanske kolonije prireja demonstracije in obtožuje britanski kolonializem in imperializem ter povzdiguje predsednika Mao Ce Tunga in njegove misli. Britanci so nad demonstrante poslali regularne čete.

Se trideset tisoč vojakov v Vietnamu. — Ameriški obrambni minister je po vrnitvi iz inspekcijskega obiska v Saigonu izjavil, da bo že v prihodnjih mesecih odšlo v Vietnam novih 20 do 30 tisoč vojakov. Nedolgo zatem, ko je McNamara to izjavil, je prišel k Johnsonu na uradni obisk komandant sil ZDA v Južnem Vietnamu Westmoreland; Johnson je nato zazvil, da bo Westmoreland dobil vojakov, kolikor jih bo hotel.

Zvezne enote prodirajo v Biafro. — Nigerijska zvezna vlada je objavila, da so njene vojaške enote v nedavno odcepljeni vzhodni pokrajini Biafra zavzele mesto Ogoju; sedaj vladne čete že obklopujejo glavno mesto Biafre Enugu. V bojih med vladnimi in secesionističnimi četami je doslej padlo nekaj tisoč vojakov. Nigerijska vlada je tudi že zaplenila nekaj letalič, ki so skušale prebiti blokado obale Biafre.

Opazovalci OZN v Ismailiji. — Še dva dneva so ob susem prekopu divjali hudi letalski in topniški boji, nato pa sta se obe strani, egiptovska in izraelska, sporazumeli o prenehanju sovražnosti. V Ismailiji, mestu na zahodnem bregu prekopa, so prispeli štirje opazovalci OZN. Tako je odpadla bojazna Kaira, da bi Izraelci zavzeli Port Fevlik še pred prihodom opazovalcev OZN.

ŽIVLJENJE IN DELO NAŠIH ORGANIZACIJ

NOVICE Z JESENIC

Stalna komisija za borce-železarje, ki jo je pred dvema mesecema imenoval osrednji delavski svet železarne Jesenice, je imela doslej dve redni seji. Na zadnji so ugotovili, da je v železarni zaposlenih še mnogo bivših borcev — železarjev — z nizkimi osebnimi dohodki. Če bi skupščina SK Slovencev ugotovila problem, da se povečajo prejemki borcev pred 9. 9. 1943 od doseganih 78,00 S-din na 80,00 S-din, se bo to stevilo zelo dvigalo. Komisiji se ni uspelo dobiti proticela nad celotnim problemom zaposlenih borcev, kar pa bo morala knjižnica storiti.

Na seji so tudi govorili, da bo treba v nekaterih delovnih enotah obnoviti spominske plošče padlih borcev in v taborišču preminulih tovaršev. Ena osnovnih nalog komisije bo tudi skrb za zaposlovanje otrok padlih, po vojni umrlih in še živčnih borcev ter okrepitev skrbi za materje in žene padlih borcev. Na seji so tudi povedali, da so bili borci, pred časom odpušteni iz železarne, spet sprejeti na delo, na druga delovna mesta kot pred odpustom. Glede prekvalifikacij pa imajo v železarni težave in s tistimi borci, ki so se zaposlili v zadnjih letih. Morajo bi bili to vprašanje urediti s strokovnimi tečaji?

Ker je na Jesenicah in drugod mnogo borcev — železarjev, ki so bili v NOB po 9. 9. 1943, pa do bivajo nizke osebnosti prejemke, so udeleženci seje menili, naj bi datum 9. 9. 1943 prenesli vsaj na 23. november 1943.

Stanovanjsko vračanje je mnogo leta nazaj jeseniška železarna za svoje sodelavce — borce — ugodno reševala. Tudi iz sedanjega razpisa za podeljevanje posojil graditeljem

živčnih borcev ter okrepitev skrbi za materje in žene padlih borcev. Na seji so tudi povedali, da so bili borci, pred časom odpušteni iz železarne, spet sprejeti na delo, na druga delovna mesta kot pred odpustom. Glede prekvalifikacij pa imajo v železarni težave in s tistimi borci, ki so se zaposlili v zadnjih letih. Morajo bi bili to vprašanje urediti s strokovnimi tečaji?

Ker je na Jesenicah in drugod mnogo borcev — železarjev, ki so bili v NOB po 9. 9. 1943, pa do bivajo nizke osebnosti prejemke, so udeleženci seje menili, naj bi datum 9. 9. 1943 prenesli vsaj na 23. november 1943.

Stanovanjsko vračanje je mnogo leta nazaj jeseniška železarna za svoje sodelavce — borce — ugodno reševala. Tudi iz sedanjega razpisa za podeljevanje posojil graditeljem

individualnih stanovanjskih hiš, ki za razpisuje stanovanjska komisija železarne Jesenice, je vidno, da do imajo prednost pri najemanju posojil borci — uslužbenci železarne.

Stara Ljubljana je počastila dan borca

V Stari Ljubljani so za praznik dneva borca pripravili že šesti partizanski miting. Združenje borcev je tudi letos pripravilo pester spored. Na večer pred praznikom so bili vsi člani ZB povabljeni na vrt za hišo v Ulici na grad št. 2 na bogato zakusko. Ob sedmih zvečer so se v lepo izvedenem kulturnem programu predstavili pevci družbe »Ljubljanski zvon«. Združenje ROP je nato pripelo na borčevski prapor svoj spominski trak. Predsednik ZB Jaka Rozman je v svojem govoru opisal pomen praznika borcev in vloge organizacije borcev dandanes. Po slavnostnem delu je pozno v noč potekalo živahno partizansko rajanje. Mitinga se je udeležila večina stare Ljubljane.

J. ROZMAN

Obvestilo

V soboto, dne 22. julija 1967, ob 10. uri bodo v Traven Lazu na Bohorju odprli obnovljeno partizansko bolnišnico. Pripravljalni odbor vabi k otvoritvi zlasti bivše ranjence 14. divizije, ki so v tej bolnišnici dobili pomoč ter druge borce in aktiviste s kozjanskega območja. Prevoz od železniške postaje Brestanica do Senovega bo z rednimi avtobusi, od Senovega do obnovljene bolnišnice pa s kamioni.

Osrednja proslava dneva vstaje bo v Dekanih

V Dekanih bodo ob letošnjem dnevu vstaje na praznični dan ob desetih dopoldne odprli spomenik žrtvam fašističnega terorja. Idejni osnutek spomenika, ki je bil že dolga leta želja domačinov, so pripravili tehnik Ivo Manfreda, inž. Ivo Tome in inž. Zdravko Torkan. Spomenik obliki trokotnega jezika, na katerem so vklesana imena padlih, je visok pet metrov. V obelisk so vgrajeni tudi reliefi, ki predstavljajo borbo, streljanje talcev in internacijo. Spomenik je zgrajen iz belega cementa; uredili so tudi njegovo okolico.

Pri gradnji spomenika so pomagali s prostovoljnimi delom domačini, z denarjem nekatere gospodarske organizacije. Čestno podjetje iz Kopra je dalo sto tisoč-

kov, hčerka revolucionarja Avgustina Furjanca Viktorija Friščić pa 40 tisočakov.

Srečanje ob spomeniku v Dekanih bo osrednja proslava dneva vstaje v koprski občini. Slavnostni govor bo imel predsednik občinske skupščine Miro Kocijan. V programu bosta sodelovala tudi moški pevski zbor iz Kopra ter družena godba na jahal iz Kopra in izole. Dopoldne bo partizansko srečanje.

A. KLUN

Slavnosti v Pesnici

V Pesnici pri Mariboru so proslavili spomin na dogodke pred 26 leti, ko so se v hiši pri Kerencičevih že 22. junija 1941 sestali prvi slovenski uporniki tega področja in kovali načrte, kako bi pregnali okupatorja. Ta dogodek tiskalniki ljudje praznujejo vsako leto in tudi letos so pripravili več slavnosti. Organizirane se je udeležilo mnogo vojskovan, med njimi pa tudi mnogo vojskanih družbenopolitičnih delavcev. Marjan Dajčman, zvezni poslanec, je svojim volivcem spregovoril tudi o izraelski agresiji na arabske države. Glavni poudarek slavnosti je bila mladina, ki je med drugim nastopila tudi drama Miro Pavlove »Ogenj in pepel«. Priredila pa je tudi športna tekmovanja v tenisu, kegljanju, streljanju na golobe in šahu.



ZDRUŽENJE BORCEV NOV SOLKAN JE V POČASTITEV DNEVA BORCA PRIREDILO IZLET V PARTIZANSKE KRAJE CERKNO, BOLNICO FRANJA, ČENT VRH, COL, PREDMEJO, LOKVE IN TRINČVO. IZLETA SE JE UDELEŽILO 61 ČLANOV ZDRUŽENJA, V CERKNEM SO POLOŽILI VENEC OB SPOMENIKU PADLIH BORCEV (NA SLIKI), NATO PA SI OGLEDALI BOLNICO FRANJA. NA OSTALI POTI SO NA VEČ MESTIH OBUJALI SPOMINE NA HUDE BORBE S SOVRAŽNIKOM

Valorizacija invalidskega in ortopedskega dodatka

Odbor socialno-zdravstvenega zbora zvezne skupščine za probleme borcev in vojskanih vojaških invalidov je na svoji seji 12. julija zaprosil predstavniška zveznega sveta za zdravstvo



in socialno politiko, naj pojasni, zakaj se zmeraj niso pripravljali predlogi za valorizacijo invalidskega, posebnega invalidskega in ortopedskega dodatka. Valorizacija naj bi začela veljati od 1. januarja letos.

Predstavnik zveznega sveta za zdravstvo in socialno politiko je odgovoril, da bodo določeno povečanje sredstev v te namene planirali neodvisno od obstoja zakonskih predpisov, ki jih bo verjetno mogoče sprejeti šele konec leta.



18. junija je ZVVI Ljubljana-Prule »Oskar Kovačič« priredilo za svoje članstvo enodnevni izlet v rojstni kraj maršala Tita Kumrovec. Pri tamkajšnjem spomeniku so imeli krajo svečanosti z govorom in recitacijami, nato pa so si ogledali znamenitosti kraja. Na poti domov so se izlekli ustavili v Leskem na tovariškem srečanju s tamkajšnjimi invalidi, s katerimi so izmenjali delovne izkušnje.

Čudim se, kakor mnogi borci in aktivisti ter občani, kako je mogoče, da si v Jugoslaviji posamezniki dovolijo hudo žaliti borca za svobodo, na javnem mestu, kakor se je zgodilo tovarišu Leskovcu. Zenske, ki ga je sramotila in tisti, ki je recitiral pamflet, nista žalila samo njega, ampak vse borce.

Tovarišu Leskovcu so očitali celo njegovo delo iz mladosti in poreklo. Zakaj tako? Saj so imeli priložnost prepričati se, da so se mnogi, ki so nekaj morali poprijeti za najslabša dela kot pastirji, blazni in podobno, izkazali pri pisanju zgodovine ali pri vodstvu ter gradnji oblasti v domovini. Nihče ni sposoben za vse že ob rojstvu. Ako pa se neko kasneje usposobi za katerikoli posel in je pošten, je dobro za skupnost, brez razlike, iz kakšne družine izhaja. Ako bomo te izpade dopuščali, se bomo kmalu vsi znašli v nepotrebnem mraku s Karlom Leskovcem vred.

Pavel Dobrovolje,
Opekarska 5, Vrhnika

Pred podajanjem ste v tedniku »TV 15« priobčili vesti, da bo izšla knjiga Emila Sovdeta »Tara«, kjer teče bistra žila. Ko sem knjigo odprl, sem odkril mnogo neresničnih stvari. Emil Sovdet piše, da na začetku knjige o prvi četi, ki je šla na Korosko. Povedati moram, da se pretežno vsi partizani neresnično, ker tovariš Sovdet ob opisanih dogodkih ni bil prisoten oziroma so ga ljudje napočeno obvestili o njih. Nadalje tovariš Sovdet navaja neresnične podatke o prvi in drugi četi. Pravi, da ju je doletela enaka usoda kot prvi pohorski bataljon. Ker sem bil v prvi in drugi četi, lahko vem, kakšna je bila njuna usoda. Nisem ostal živ samo jaz, ker več ljudi še več mojih tovarišev.

JOŽE KRAVANJA-PEČEK
Kočevje, Šiščeva 38

Ob tabornem ognju

Čeprav gre za ljudi, ki se niso »srečali Abrahama«. Tako npr. so v nekem podjetju odstranili uslužbenca, borca NOV, z motivacijo, da kviri fasado — namreč fasado kadrovskega sestava kolektiva. Drugače bi lahko rekli: ker je borec NOV in ker je torej prestar...

O pravi starosti seveda tu ni govora. Če pa naj že imenujemo te ljudi starejše, ne gre prezreti, da znajo na podlagi svojih izkušenj realno ocenjevati življenje okrog sebe, ker so jih te izkušnje naučile, da velika reči lahko dosežemo le s smotrnim delom, žrtvami in odrekanjem.

Da ne bi kdo napak razumel: ne gre za to, da bi delili ljudi na mlade in stare. V družbi, ki teži za napredkom, morata biti edini merili človekova sposobnost in požrtvovalnost na eni in objektivna potreba na drugi strani. In prav zaradi tega sem proti pretrani rotaciji v škodo starejšim, zlasti če so ti starejši borci NOV.

Če že govorimo o starejših in mlajših, lahko rečemo še to, da je naša družba potrebna družitev izkušenj starejše generacije s poletom mladih. To pomeni, da ni prav, če je rotacija mnogo borcev v najlepših moških letih kratko malo odzvala od ustvarjalnih procesov v družbi.

F. S.

»KER KVARI FASADO...«

Včasih smo poznali dve vrsti rotacije: tisto v tiskarni in rotacijo Zemlje. Pred nekaj leti pa se je začela pri nas uveljavljati še tretja. To je rotacija kadrov.

Rotacija je nekaj, kar se vrti. Po domače bi lahko rekli: Danes meni, jutri tebi. To sicer lahko razumemo kot dobro ali kot slabo. Vprašanje, ki visi nad tem pojmom, je vsekakor: za koga je dobro in za koga je slabo...

Učena definicija za rotacijo bi bila: regeneracija kadrov. Pri tem gre seveda za to, da je ta regeneracija naravna, logična, kot je npr. naravno in logično, da v pozni jeseni listje odpade in da ga spomladaj zamenja nova rast.

Gre torej za postopno osvežitev kadrov na položajih oziroma v delovnem razmerju s mlajšimi močmi. Pri tem ni nič čudnega, če se med starejšimi najde kdo, ki gleda z nezglednim in ljubosumjem na mlajše ljudi — morda zato, ker je vsakdo prizadevanje opravljal poverjene mu naloge in se tako navezal nanje, da se težko loči od njih in jih prepusti mlajšemu, čeprav so ga utrudile. Toda pred dvema desetletjema je bil tudi on mlad, a je kljub temu prevzel morda še težavnejše naloge.

luge. Nemogoče si je zamisliti uspeh naše ljudske revolucije, če naše podstoj ne bi bilo zaupalo mlajšim ljudem, njihovem poletu in optimizmu, s katerim so odhajali v boj. Kakor takrat tako je tudi zdaj potrebno pomlajevanje, okrepitev prednjih položajev z novimi, mladimi silami.

Rotacija (če naj se tako imenuje) je torej potrebna v vsaki družbi, tudi v naši — če je res logična, postopna, naravna, če

je taka, kot jo zahtevajo razmere in potrebe družbe. Če pa je pretrana — če izvajamo rotacijo zaradi rotacije — so njene posledice lahko škodljive.

Ali je npr. naravno in logično upokojevati človeka pri petindesetih letih, ko je na višku svojih ustvarjalnih moči? Ali je prav, da odleži ravno za njim tako, ko da se je nehala njegova osebnost? To je prav tako nelogično in nenaravno, kot če bi zapovedali drevesu, naj neha rasti in cveteti...

Se posebej me morya ob taki »rotaciji« zamisliti zato, ker je v zadnjih dveh letih potekala večidel v škodo borcev narodnoosvobodilne vojne. Ponekod je prišlo tako daleč, da pojem borca izpostavljajo pojmu pridruženikom star oziroma prestar,

»Naš dom je vsem odprt na stežaj«

V Mariboru so Dom JLA, vojaške enote mariborske garnizije in predstavniki političnih organizacij, društev ter kulturnoprosvetnih ustanov dosegli vsestranski napredek pri medsebojnem sodelovanju. Načelnik Doma JLA v Mariboru major Jože Zbašnik mi je povedal, da dom upravlja 13-članski svet. Na seje vabijo predstavnike posameznih organizacij. Kmalu bodo v svet doma delegirali predstavnike mladine, ZB in zavoda za pedagoško službo. »Nobena kulturno zabavna prireditev v domu ni več namenjena samo pripadnikom JLA. Predstave redno prirejamo skupaj z zvezo mladine, ZB, SZDL in drugimi organizacijami, družini in ustanovami in jih obiskujejo številni občani. Tako ljudje, ki nimajo uniforme, obiskujejo naš dom,« je povedal tovariš Jože Zbašnik. »Komite ZMS Maribor, predstavniki političnih organizacij in društev, poveljstvo garnizije ter Dom



okviru načrta, ki zajema poljane, so že lani in tudi za letošnji skupni program dela, prilagojen mladini, mestu Maribor in pripadnikom JLA. V

membrane manifestacije in prireditve za leto, izdelamo vsakomesečni načrt prireditev, ki ga pošiljamo dvajsetim domovom JLA v Jugoslaviji in drugim kulturnoprosvetnim organizacijam v Mariboru.

Sodelovanje med mladino in pripadniki JLA v Mariboru obsega družbenopolitično dejavnost, kulturnoprosvetno vzgojo, športno dejavnost, prirejanje taborov in predvojaško vzgojo. Med pripravo opozoril, da sodelovanje med mladino, občani in pripadniki JLA ni osredotočeno samo na mesto Maribor, ampak tudi na njegovo okolico. Tako so na primer s pomočjo vojnega okrožja Maribor oddelki narodne obrambe pri občinskih skupščinah in drugi sodelavci lani pripravili od Lendave do Črne na Koroškem razstavo o JLA s 500 fotografijami.

mi. Na širok obseg sodelovanja kaže tudi oddaja »Ne pozabi, tovariši!«, tu tekmuje šolska mladina, tudi s podeželja. Doslej so priredili že štiri te oddaje: »Ali poznaš 2. SNOUB Matije Gubca«, »Razvoj ljudske oblasti SFRJ«, »Razvoj JLA 1941—1945« in »Tito in mladi«. Pri teh oddajah je doslej sodelovala mladina s 17 šol. Večkrat sodelujejo s samostojnimi točkami člani SNG Maribor, centra za glasbeno vzgojo in drugi ali pa celo ves pevski zbor — brezplačno. Prireditelje teh oddaj podpirajo razne kulturnoprosvetne ustanove, oblast in gospodarske organizacije.

Doslej je na preko 70 športnih tekmovanjih sodelovalo tudi mnogo pripadnikov JLA. V Domu JLA predvajajo vsako drugo nedeljo za otroke filme o NOB ter o življenju in delu pripadnikov JLA.

S tesnim sodelovanjem z JLA prav gotovo odpravljamo navado, da poznamo — vsaj doslej je bilo tako — pripadnike JLA samo pri elementarnih neresnih, pospravljanju kmetijskih pridelkov in pri drugih izrednih prilikah. Na to vprašanje so se posebej opozorili udeleženci zadnjega plenuma ZMS v Mariboru, ko so ocenjevali sodelovanje med pripadniki JLA in mladino. Ugotovili so namreč, da mladina in pripadniki JLA na tem področju že beležijo lepe uspehe.

Kako prav je imel načelnik Doma JLA v Mariboru, ko je poudaril, da Dom obiskujejo ljudje, ki ne nosijo uniforme. Dom je postal središče, v katerem se zbirajo mladi in odrasli občani, se srečujejo s pripadniki JLA in skupaj uresničujejo svoje težnje.

D. Miklavc

OBVESTILA

Združenja borcev NOV Skofja Loka, Stara Loka, Poljane, Gorenja vas in Hotavljice prirejajo v počastitev dneva vstaje slovenskega naroda naslednje slovesnosti in srečanja:

— 22. julija popoldne tovariško srečanje borcev NOB in drugih občanov v Delnicah nad Poljanami; združenje borcev Stara Loka prireja tovariško srečanje v lovski koči na Križni gori, prav tako 22. julija popoldne.

23. julija popoldne prireja ZB NOV Gorenja vas partizanski tabor in srečanje na Javorču; istega dne popoldne bo ZB NOV Hotavljice odkrila v Sušici spominsko ploščo žrtvam fašističnega nasilja. V zadružnem domu bo ob kratkem programu razvite prapore ZB NOV.

Odbori združenj vabijo k polnoštevilni udeležbi!

23. julija bodo v vasi Vrhpolje pod Gorjanci proslavili 25-letnico ustanovitve Gorjanskega bataljona; takrat bodo tudi odkrili spomenik, razvili prapor in izročili domovinsko listino občin Krško in Novo mesto Gorjanskemu bataljonu. Proslava se bo pričela ob 10. uri dopoldne. Borci imajo zbor pol ure pred pričetkom proslave.

Borci, aktivisti in drugi občani, Gorjanci vas vabijo!

BRIZGANEC



Imeli smo ljudi...

MIHAEL KOBE



V mesecu juniju je v 69. letu starosti nenadoma umrl aktivist NOV Mihael Kobe iz Predgrada pri Starem trgu ob Kolpi. Rodil se je v številni družini na mali kmetiji. Kot 18-letni mladenič je bil mobiliziran v avstroogrsko vojsko. Boril se je na italijanski fronti, kjer je bil po številnih bojih ujet in odgnan v ujetniško taborišče v Padovo. Tik pred koncem vojne je pobegnil iz ujetništva ter se vrnil domov, vendar je za nekaj dni. Odzval se je naprednim silam in se selil boriti za severno mejo na Koroško. V stari Jugoslaviji je bil aktiven sodelavec v naprednih organizacijah in društvih.

Ob okupaciji naše dežele v drugi svetovni vojni se je Mihael Kobe postavil na isto stran, ki jo je tako močno ljubil vse življenje: na stran pravice in svobode. Z v letu 1941 je pričel aktivno sodelovati z NOV. Tako je izdelal skice kočevskih gozdov, kar je bilo za prve partizane zelo dragoceno, zbiral je orožje in hrano ter jih obveščal o okupatorju. To italijanskim okupatorjem ni ostalo prikriti; zaradi izdaje je bil že v začetku 1942 aretiran in zaprt v domačem kraju. Ko so ga izpustili, je kljub grožnjam fašistov še naprej sodeloval z NOV. Toda fašisti so ga v avgustu 1942 ponovno aretirali in ga z drugimi domačini odgnali v internacijo v Padovo. Tako mu je usoda dvakrat izbrala Padovo kot kraj nesvobode in trpljenja. Po kapitulaciji Italije mu je uspelo priti do Ljubljane, toda zaradi bolezni je moral tu ostati v bolnici pod varstvom Rdečega križa.

Po osvoboditvi se je vrnil domov k svoji družini, ki je navzlic težkim razmeram delila streho z enotami VII. korpusa. Zdaj je vso svojo neumorno delavnost in vse svoje organizacijske sposobnosti posvetil obnovi svojega rojstnega kraja. Organiziral je tudi zavarovanje premoženja prebivalstva v okviru zavarovalnega zavoda. Sodeloval je pri krepitvi ljudske oblasti in pri uspešni organizaciji kmetijske zadruge, ki jo je več let vodil. Z veseljem je delal povsod, kjer je bilo najtežje.

Izčrpanost kot posledica obeh vojn ga je že pred leti priklenila na posteljo. Zaslužni pokoj borca je ušival malo časa. Njegovi soborci, aktivisti in prijatelji ga bomo ohranili v najlepšem spominu. Bil je pokoren mož, ki je ob največjih življenjskih preizkušnjah pokazal svojemu malemu kraju pot naprej, svojemu narodu na daroval, tisto prelepo upornost, ki nas je iz tisočletnega hlapčevstva dvignila v svobodo.

M. Z.



PROSLAVA 25-LETNICE USTANOV ITVE BRIGADE »TONE TOMŠIČ«

Borci 1. SNOUB Tonea Tomšiča so 15. in 16. julija proslavili 25. rojstni dan svoje brigade. V soboto popoldne so se z dvema avtobusoma in več osebnimi avtomobili odpeljali v Stari log, kjer so se postrojili ob spomeniku brigadi. Nato so se podali v Kočevje na miting pred domom kulturne kulture. Tam so sprejeli listino o podelitvi domicila — podelila ga je kočevska občina; listino je prevzel tomšičev Vasja Kogej. Vojski iz kasarne Tonea Tomšiča iz Šentvida pri Ljubljani so nato izvedli prijeten kulturni program. In nato se je razvilo partizansko rajanje, vse dokler avtobusa nista tomšičevcev odpeljala v Šentvidsko kasarno, kjer so prespali. V nedeljo so na dvorišču kasarne priredili proslavo, na katero so prišli tudi Franc Leskošek-Luka, Vida Tomšič, Janko Sekirnik in drugi najvišji predstavniki družbenopolitičnega in vojaškega življenja. Na sliki: pripadniki 14. proletarskega polka korakajo mimo postrojenih tomšičevcev.

Obvestilo

Združenje borcev Ledine nad Idrijo vabi na odkritje spomenika padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja, ki bo 23. julija ob 10. uri na krajevem pokopališču.

Očitki so neupravičeni in idejno zgrešeni

(NADALJ. S 1. STRANI)

delitve po delu in problemov družbeno-materialnih odnosov se med borci pojavljajo tudi različna sumničanja, da tem problemom ne posvečamo dovolj pozornosti, da jih premočno poznamo ali pa da jih družba ni sposobna bolje rešiti. Pojavljajo se tudi mnenja, da je bilo prejšnje nagrajevanje za delo pravilnejše, pri čemer pa pozabljajo na to, da so bile tedaj vidne samo razlike v osebnih dohodkih, da pa je bila vrednost dela posameznika in delovnega kolektiva v glavnem prikrita.

S tem sem želel poudariti pomen predlaganih sklepov o nujnosti valorizacije pokojnin v skladu s povečanjem življenjskih stroškov, pa tudi stališč, da je treba ob prihodnjih povečanjih realnih vrednosti pokojnin favorizirati stare pokojnine.

Mislím, da so očitki zaradi zahtev za zaposlovanje upokojenih oficirjev ne samo družbeno neupravičeni, marveč tudi s praktičnega stališča nimajo podlage. Samo okoli 4000 upokojenih oficirjev je v delovnem razmerju, zaposliti pa se jih želi še okoli 9000. To so v glavnem oficirji nižjih činov, s srednjo strokovno izobrazbo, zato le-ti nikakor ne morejo biti vzrok

težavam pri zaposlovanju novih visokoizobraženih kadrov.

Kot je rečeno v predlogu sklepov, gre v glavnem za mlajše kadre. Podatki iz ankete zveznega odbora ZZB NOV, izvedene 1966. leta, nam povedo, da je bilo od skupnega števila upokojenih oficirjev do 45 let starosti 48 odstotkov, do 50 let starosti 77 odstotkov in nad 55 let vsega 10 odstotkov oficirjev. Z manj kot 20 leti delovne dobe jih je bilo 44,5 odstotka in samo 5 odstotkov tistih, ki imajo polno pokojninsko dobo.

Da bi olajšali zaposlovanje upokojenih oficirjev, pripravlja zvezni odbor ZZB NOV v sodelovanju z državnim sekretariatom za narodno obrambo, zveznim izvršnim svetom in sindikatom seznam del, v katerih bi se upokojeni oficirji glede na svoje kvalifikacije, pridobljene v armadi, najlažje vključili. To bi

Ob srečanju slovenskih in hrvaških borcev na Kalniku

Ko so morale v letih okupacije mnoge slovenske družine v izgnanstvo na Hrvaško ali v Srbijo, so se naši ljudje povsod vključevali v odporniško gibanje. Tako je marsikatero slovensko družino zaneslo tudi na zeleno, gričevnato pokrajino onkraj Varaždina, v gostoljubne vasi Kalnika, kjer, je v Velikem Pogancu že avgusta 1941. leta zagorela iskra upora.

Prebivalci mnogih vasi na Kalniku so pravoslavni Srbi. Duhovščina je že v stari Jugoslaviji netila versko mržnjo med katoliški in pravoslavni, ko pa je na Hrvaškem zavlada Pavelić, so si morali pravoslavni pripeti na rokave rdeče trakove, sovražnik pa jih je začel neusmiljeno pobijati in jim požigati domačije. Kalnik je vsa vojna leta krvavel kakor malokatera pokrajina v Jugoslaviji. Gozdovi so postali zatočišče ne samo partizanov, temveč tudi civilnega prebivalstva. Vanje se je zatekalo vse, kar je lahko bežalo iz vasi, ko so divjali po njih zloglasni bobanovci, Francetičeva črna legija ali katerakoli Paveličevih divjih band. Vsi moški so prišli za puške, vse vasi so bile povezane s svojimi borci.

V kalniškem odredu in v udarnem bataljonu, ki mu je poveljeval narodni heroj Nikola Severović, so se borili tudi številni Slovenci. Marija iz Maribora, ki je kot mlado dekle pobegnila iz taborišča v Avstriji, je postala četna komisarica; Franjo Kleva je bil pisar na kalniškem področju; Matko Radetič je bil imenovan za pomočnika komandanta bataljona; v bataljonski operativni je bil tudi Marjan Jerin; Draučbajer s Pohorja in Albert Krapež sta bila mitraljezca. Za šolo v Velikem Pogancu, ki so mu rekli Mala Moskva, saj je bilo tu eno prvih žarišč upora na Hrvaškem, sta skrbeli slovenska učitelja Peter in Marija Kocipec; šestnajstletni Lojzek je bil Severovičev kurir... Se in še bi lahko naštevali imena operativcev in borcev ter slovenskih družin, ki so pomagale v zaledju.

V srđitih spopadih z ustaši in Nemci so se vsa štiri leta koval nezlomljive vezi med kalniškimi partizani in njihovimi soborci Slovenci. Kako žive so te vezi še danes, je pokazalo njihovo prvo srečanje po osvoboditvi. V počastitev svojega praznika so borci iz Maribora, s terena Jožice Flander, prvič po vojni obiskali svoje soborce na Kalniku. Prestrjelivo je bilo srečanje starih borcev, ganljiva je bila prizadetost vaščanov v Velikem Pogancu, da bi se tisti, ki so jim nekoč pomagali osvobodjati Kalnik, kar najbolje počutili med njimi.

Ob žalni svečanosti pred spomenikom narodnega heroja Nikole Severoviča so mariborski borci položili vence svojemu nepozabnemu komandantu in soborcju; vence so položili tudi na grobnico in Ivancu, kjer so v spominsko ploščo poleg hrvaških vklesana tudi imena slovenskih padlih borcev na Kalniku.

Med borce so prišle žene in matere, ki še zmeraj niso odložile črnine — tiste dobre žene in matere, ki so nekdanj tako požrtvovalno sodelovale z borci, jim delile kruha, prale obleko, pletle nogavice, prenašale sporočila, skrbno opazovale premike sovražnika in nešteto krat bežale iz vasi, da bi poiskale zavetje v gozdovih.

Oživeli so spomini, orosile so se oči, stekla je beseda o tistem, kar je bilo. Še zmeraj je vklesano trpljenje v potezah na obrazih, pogled je plač, oprežujoč, kakor da ljudje nekje v sebi še zmeraj prisluškujejo, kdaj bo na koncu vasi počila puška. V ljudeh je še zmeraj živ spomin na tisto mrzlo februarško noč, ko je gorelo vseh sto trideset hiš v Velikem Pogancu... na tisto božično noč, ko je gorelo pet vasi hkrati in so podivjane tolpe metale v ogenj starčke in otroke, ki niso mogli zbežati. Tako je Boban prižgal pravoslavnim božično drevo...

»Kadarkoli so prišli v vas bobanovci ali Francetičeva legija, vselej je moral kdo umreti,« pripovedujejo ženske.

»Brž ko je mati rodila otroka, je še bežala z njim v gozd...«

»Moža so mi odvedli v Jasenovac, bila sem sama v hiši, ko je stopil na prag ustaš in zavpil: »Sad idem pravoslavnu krv da pijem!« Drgetaje sem se spraševala: koga bo najprej ubil — mene ali otroka...«

»Izgubila sem brata in moža...«

Tako se spominjajo druga za drugo, tako nizajo druga za drugo bolečino k bolečini. Vsaka hiša žaluje za možem, bratom, očetom, dedkom ali neboljenim otrokom, ki je morda našel smrt v goreči hiši ali v globokem vodnjaku pred njo...

Spominjajo se, kako so kokoši sedele na plotovih, pokrite s snegom, kako so se pod snegom zibale sem in tja, kako so psi iskali ognjišča, ki jih ni bilo več... kako so v neki izbi ustaši pobili petindvajset vaščanov in hišo zažgali... kako so v kletah do pasu hodili po vinu, ki je steklo iz prestreljenih sodov... pripovedujejo o profesorju Marin-koviču, ki so ga pobili skupaj z otroki treh gimnazijskih razredov... Spominjajo se gorja in spominjajo se zmag udarnega bataljona, ko je šel Severović s svojimi dvainšestdesetimi prostovoljci — med njimi sta bili tudi dve borki: Marija iz Maribora in Stefica Legen — zoper večitisočglovega sovražnika, da bi obvaroval sedemnajst pravoslavnih vasi pred razdejanjem, in je 23. julija 1943. leta požel svojo zadnjo zmago — dan pred tragično smrtjo, ko sta padla on in njegov kurir Lojzek in je jokal ves bataljon...

Srečanje borcev v Velikem Pogancu je preraslo v miting, bilo je potrditev tistega bratstva in enotnosti, ki je bilo skovano v krvi in nam je toliko bolj dragoceno zdaj, v dnevi svobode...

Katja Spur

Oranžada ora je izdelana iz naravnega oranžnega koncentrata



PRAVILNO OHLAJENA PRIJETNO OSVEŽI

talis VINAG

Obvestilo

V soboto, 22. julija letos, bo na Pasji ravni — Črni vrh nad Polhovim Gradcem odkritje spomenika Cankarjevemu bataljonu in njegovi prvi veliki borbi 28. decembra 1941. Odbor vabi vse borce bataljona in kasnejše brigade ter aktiviste iz Poljanske doline in dolomitskega odreda.

spremembe ter jim z različnimi ekonomskimi ukrepi pomagati pri reševanju njihovih gmotnih problemov, ker bi s tem prispevali k zmanjšanju dotoka v velika mesta.

Dejstvo je, da je tudi med udeleženci NOB opaziti nekatere nepravilne nazore in negativne pojave, na katere moramo opozarjati in jim bodo morale v prihodnje tako Zveza komunistov kot organizacije borcev posvetiti več pozornosti pri svojem političnem delu. Toda ti pojavi ne dopuščajo posploševanja in takih negativnih sklepov o borcih, kot je bilo to npr. storjeno s člankom »Zlate kočije« v »Borbi«. Ta članek ne nasprotuje samo duhu predloga sklepov izvršnega komiteja — pojavil se je po njihovi objavi — marveč izhaja z idejnih pozicij, ki so tuje socializmu. Članek trdi, da nimajo prav tisti borci, ki se pritožujejo zaradi nizkih pokojnin ali neresenih stanovanjskih problemov, ker bi se tudi sami lahko povzpeli na vrh lestvice osebnih dohodkov, če bi bili malo bolj iznajdljivi, ker so kočije vozile mimo ter se ustavljale tudi pred njihovimi vrati, tako da bi bilo potrebno le malo truda in iznajdljivosti, pa bi vstopili vanje...

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Trinajst kilogramov težko protiletalsko orožje

Med lahke protiletalske rakete, namenjene za obstreljevanje letal in helikopterjev v nizkem poletu,



spada tudi »Blowpipe«. Orožje se preizkuša. Je pa izredno lahko — tehta nekaj manj kot trinajst kilogramov — in je zato uporabno



za bojne oddelke, ki delujejo na samostojnih smereh.

Orožje je sila preprosto. Med njegove sestavne dele spadajo cev, ki služi za transport in izstrelitev rakete, merilna naprava, ki je pritrjena na cev, in oddajnik, ki ga strelec prenaša na hrbtu. Čeprav je naprava zelo lahka, rakete ne izstreljuje iz rok, temveč cev predhodno pritrjuje na poseben podstavek.

»Blowpipe« usmerjajo na cilj prav tako kot »Seacat«: merilec spremlja polet rakete in ji v primeru potrebe z radijskimi signali spreminja in popravlja smer.

Vojaška veda in tehnika

Odvoz lesa — z balonom

Na sliki vidimo nov način spravljavanja lesa, ki ga uporabljajo v krasnodarskih gozdovih v Sovjetski zvezi. S pomočjo balona dvigajo debla do vlačilne vrvi vi-



soko v zraku in tako preprečijo poškodovanje sosednjih dreves. S tem načinom lahko spravljajo les tudi z zelo strmih pobočij in povsod tam, kjer ne morejo uporabljati traktorjev.

Rušilec »Split«

Pomorski vojaški strokovnjaki so si skoraj edini v tem, da je za izvajanje najrazličnejših nalog izmed vseh bojnih ladij še najustrenejši rušilec. »So pa nekateri, ki menijo, da jih bodo z večjih morij izrinile podmornice, z manjših — kot je naše Jadransko morje — pa raketni in torpedni čolni. Bodočnost bo pokazala, kdo izmed strokovnjakov ima prav. Dejstvo pa je, da imajo rušilce vse vojne mornarice in da grade še nove. Tudi jugoslovanska vojna mornarica jih ima nekaj, izmed katerih je »Split« največji in najmočnejši.

Rušilec »Split« so potisnili v morje že pred devetimi leti. Ima 1400 ton oziroma 3.000 ton, kadar je povsem opremljen za vožnjo in boj. Dolg je 120 in širok 12 metrov. Oborožen je s štirimi topovi 127 mm, dvanaestimi protiletalskimi topovi 40 mm in štirimi protiletalskimi topovi 20 mm. Razen tega ima še 40 min, pet torpednih cev 533 mm, dva »ježa«, tri protipodmorniške metalce in dva metalca globinskih bomb. Največja hitrost, ki jo lahko doseže, znaša približno 75 kilometrov na uro. Opremljen je tudi s radarji, podvodnim električnim lokatorjem in elektronskimi računskimi stroji.



OZADJE ITALIJANSKE KAPITULACIJE

Osmega septembra 1943 se je po vsem svetu razširila presenetljiva novica: Italija se je umaknila iz vojne spopada, Italija je z Veliko Britanijo in Združenimi državami Amerike podpisala premirje, Italija je kapitulirala... Mnogi so takrat bili že prepričani, da je konec vojne prav blizu in da bodo zavezniki to nepričakovano priložnost izkoristili za napad na Nemčijo. Njihovi uspehi niso bili majhni: osvojili so Sicilijo, zavezniške enote so bile tudi že v Kalabriji, vsa severna Afrika je bila osvobodjena, Rusi pa so se naglo bližali mejam nemškega rajha. Še nekaj mesecev in potem bo vsega tega konec. Morda že o božiču? • Čakati pa je bilo treba še skoraj dve leti, medtem pa je neusmiljena vojna opustošila tudi Italijo • V prvem delu te operacije so zavezniki zasedli Neapelj. To se je zgodilo po izkrcaju pri Salernu, izkrcali pa so se istega dne, ko je bila objavljena italijanska kapitulacija. Tako so zahodni zavezniki stopili na evropsko celino. Pričakovati je bilo, da bodo v Rimu že po nekaj dneh. To pa se je zgodilo šele čez dolgih osem mesecev, polnih žrtev in trpljenja.

DRŽAVNI UDAR MALEGA KRALJA

Pravzaprav pa novica o sklenitvi premirja med Italijo in zahodnimi zavezniki za mnoge ni bila nobeno presenečenje. Že več mesecev se je govorilo, da bo Italija odložila orožje. Vsekakor pa od dneva, ko je mali italijanski kralj Viktor Emanuel ujel Mussolinija in ga dal zapreti.

Viktor Emanuel je 1915. leta, med prvo svetovno vojno, stopil na stran zaveznikov. Čeprav se je slabo vojskovala, je bila Ita-

lija za udeležbo v tej vojni poplačana s Trstom in Južno Tirolsko. Po vojni so se razširile nove ideje in mali kralj je v strahu pred boljševizmom 1922. leta popustil pred fašizmom. Mussolini je z zanj značilno brezobzirnostjo hitro »napravil red« v Italiji.

Druga svetovna vojna je bila za Italijo zelo nesrečna. V severni Afriki je doživela vrsto porazov in v zavezniških rokah se je znašlo več sto tisoč italijanskih vojnih ujetnikov. Izgubljena je bila tudi Libija. Tri četrtine italijanske armade so bile v Rusiji in ko so jih bili Nemci prepustili usodi, so bile uničene. Bombardiranja iz zraka so povzročila občutno škodo v Torinu, Genovi in Milanu, medtem ko pasivne protiletalske zaščite sploh ni bilo, pa tudi ne zaklonišč, protiletalska obramba pa je bila v izredno žalostnem stanju. Popolna nemočnost je skrhalo bojni duh, odpor proti fašističnemu režimu je postajal čedalje močnejši. Za Italijane ni bilo toliko pomembno, da izgube vojno, kot pa da se rešijo Mussolinija, glavnega krivca za vso njihovo bedo.

Maršal Badoglio, ki je bil načelnik italijanskega general-

nega štaba in ki ga je bil Mussolini napravil odgovornega za neuspešno ofenzivo proti Grčiji konec 1940. leta, je že v začetku 1943. leta vzpostavil s Quirinatom prve stike glede vprašanja, kako najti izhod iz nemogočih razmer, v katerih se je bila znašla njegova dežela. To pa tako, da bi izločili Mussolinija in njegovo fašistično milico, hkrati pa se rešili tudi Nemcev. Že v samem začetku je v Švici navezoval stike tudi z angleškimi in ameriški osebnostmi.

Kaj pa je storil Mussolini? Prav nič. Tu pa tam se je sestel s Hitlerjem, ki mu je delil nasvete in dajal ukaze. Zaman so nanj pritiskali njegovi svetovalci, naj od Nemcev odločno zahteva vse tisto, kar je bilo najpomembnejše: letala, protiletalsko orožje, municijo... Hitler se je delal gluhega ali pa je vsako tako zahtevo gladko zavrnil. Ko sta se 7. aprila 1943. leta sestala v gradu Klessheimu pri Salzburgu, je Hitler izjavil, da bo po njegovem mnenju vojna trajala še več let in da se je treba trdovratno boriti, medtem pa bodo njune armade dobile tudi že novo orožje.

Kmalu nato se je zgodilo nekaj, kar je bilo za Italijane

zelo pomembno: zahodni zavezniški so bombardirali Rim. Vse dotlej so bili Rimljani prepričani, da bo zavezniško letalstvo pustilo sveto mesto na miru. Njihovo upanje pa se ni uresničilo. Britanska in ameriška letala so se brez najmanjših težav tri ure v zaporednih valovih spuščala nad cilje. Komandant zavezniških letalskih sil je sicer zagotavljal, da je imel namen bombardirati le tovarno postajo, toda na tone bomb je kljub temu popadalo tudi na bližnja predmestja. Nekatero rimske ulice so bile povsem uničene, med prebivalstvom pa na tisoče ubitih. Porušena je bila tudi antična bazilika San Lorenzo fuori le mura, ki jo je bil zgradil cesar Konstantin 330. leta, obnovili pa so jo 578. leta.

Tega dne je bil Mussolini s Hitlerjem v Feltreju pri Rimu. Tudi ta sestanek je bil neuspešen. Ko se je zvečer vrnil, je Viktorju Emanuelu poročal o italijanskih razgovorih s Hitlerjem. Sedaj je bilo treba nekaj storiti. Kralj je skušal obvarovati deželo pred uničenjem, ki ga je bilo pričakovati, hkrati s tem pa je skušal rešiti tudi svojo dinastijo. Najprej je bilo treba odstraniti Mussolinija. To pa takoj.



MARŠAL BADOGLIO

Znano je, da je 24. julija 1943 bila skicirana seja velikega fašističnega sveta in da je takrat Mussolini ostal v manjšini. Sicer pa je ta bil tudi bolan in ves obupan. Mučil ga je čir na dvanajsterniku. Že naslednjega dne 25. julija, ga je predse poklical kralj in ga takoj po razgovoru dal zapreti.

Prihodnjiki:

• Priložnost za Badogliu • Negotovitost v nemškem taboru

ZA POTOPITEV NEMŠKE OKLEPNICE »BISMARCK« SO NAJZASLUŽNEJŠI WINSTON CHURCHILL, POROČNIK BOJNE LADJE PHILIPPON IN BOREC NORVEŠKEGA ODPORNIŠKEGA GIBANJA TQM GRUNVALD.

Zadnji dnevi »Bismarck«

Aprila 1941 je poročnik bojne ladje Hilarion Philippson, ki je deloval v Brestu, sporočil vodji svojega omrežja, da Nemci preurejajo obalo, tako da bi v pristanišču lahko pristajale tudi največje vojne ladje. Hkrati s tem so Nemci okrepili protiletalsko obrambo, dostop v pristanišče pa zaminirali in pustili le ozek prehod. Vodja omrežja Louis de Bardonnier je te podatke nemudoma poslal v London. Tam so prišli v roke Winstonu Churchill, ki jih je

vložil v zbirko aktov z oznako 244 F.

Devetega maja 1941 pa je Tom Grünwald, pameten in zelo pogumen borec norveškega odporiškega gibanja, opazil oklepnic »Bismarck«, kako je v spremstvu križarke »Prinz Eugen« in treh hitrih rušilcev zavila proti severu. To novico je po radiu takoj sporočil v London. Tudi njegovo sporočilo je prišlo v Churchillove roke, ta pa ga je odložil v mapo 244 F, potem ko je z vsebino

poročila seznanil poveljstvo vojne mornarice. Zadeva je bila zelo nujna, kajti »Bismarck«, ki je plul s hitrostjo več kot 25 morskih milj na uro, je skušal severno od Skotske vdreti v osrednji del Atlantskega oceana, torej tja, koder je peljala pot ameriških konvojov.

Nemško ladjo, ki kljub slabemu vremenu vse do 24. maja ni zmanjšala hitrosti, sta zasledovali dve veliki britanski bojni enoti: »Prince of Wales«, ki so ga kasneje potopila lahka japonska letala, in »Hood«, ki so ga Nemci kmalu nato spravili na morskno dno. Najprej je »Bismarck« napadlo 9 letal z letalonosilke »Victorious«. Dva torpeda sta ga zadela v zadnji del, tako da se je hitrost nemške oklepnice znižala na 22 morskih milj. Medtem se je vihar še bolj razbesnel in zato sta »Norfolk« in »Suffolk«, lahka britanska rušilca, izgubila stik z »Bismarckom«. Kam se je ta skrli? Tako so izgubili trideset ur.

Petindvajsetega maja je Churchill, ki ga je lord Alexander sprotil obveščal o razvoju dogodkov, krenil z mapo 244 F v admiraliteto. Tam so ga pričakali pomorski poveljniki pred ogromno karto Atlantskega oceana, na kateri so vsako uro označevali lego vsake posamezne ladje. Churchill je zahteval, naj na karti potegnejo ravno črto med točko, kjer so izgubili sled za »Bismarckom«, in Brestom. Povelje je moral ponoviti, ker pomorski šefi od tega niso videli nobene koristi. Nato jim je povedal, kaj vsebuje njegova mapa 244 F, predvsem pa za sporočili obveščevalca iz Bresta in pripadnika norveškega odporiškega gibanja.

Pojasnil je, da bo »Bismarck« blizu Brestu, če mu je uspelo zadržati hitrost 22 morskih milj, nekoliko dlje pa v primeru, če se je njegova hitrost zmanjšala na 20 morskih milj. »Na tem odseku je moral ponoviti, ker pomorski šefi od tega niso videli nobene koristi. Nato jim je povedal, kaj vsebuje njegova mapa 244 F, predvsem pa za sporočili obveščevalca iz Bresta in pripadnika norveškega odporiškega gibanja.

Pojasnil je, da bo »Bismarck« blizu Brestu, če mu je uspelo zadržati hitrost 22 morskih milj, nekoliko dlje pa v primeru, če se je njegova hitrost zmanjšala na 20 morskih milj. »Na tem odseku je moral ponoviti, ker pomorski šefi od tega niso videli nobene koristi. Nato jim je povedal, kaj vsebuje njegova mapa 244 F, predvsem pa za sporočili obveščevalca iz Bresta in pripadnika norveškega odporiškega gibanja.

Royal«. Ta je bila prav blizu in je navzlic viharju poslala v napad letalsko eskadriljo s petnajstimi aparati pod poveljstvom nekega Škota, ki ni bil le hladnokrven, temveč tudi pogumen in izkušen. To pa velja tudi za njegove ljudi. Ni namreč majhna stvar vzleteti in pristati na letalonosilki, ki jo je na viharjem morju premetavalo kot orehovo lupino.

Čeprav je protiletalska obramba »Bismarck« delovala z vsem ognjem, sta dve bombi le padli na njegovo krmo, zaradi česar se je ladja nekaj časa vrtila v krogu. Nemci so morali iz Bresta zahtevati letalsko pomoč. Toda Brest je bil še zelo daleč, ladja pa je lahko plula le še s hitrostjo, manjšo kot 20 morskih milj na uro.

Kmalu zatem je v neposredno bližino »Bismarck« s hitrostjo 30 morskih milj — to pa navzlic ogromnim valovom — priplulo pet angleških rušilcev pod poveljstvom pogumnega in spretnega Viana. Nemške ladje so streljale brez prestance, toda Angleži so sovražnika, ne da bi imeli kaj izgub, spet zadeli s tremi torpedi. Odslej nemška oklepnic ni dosegla več niti 10 morskih milj na uro. Sporočilo, ki ga je bil Vian odposlal dne 26. maja zvečer, so ujele še nekatere druge vojne ladje, ki so takoj pohitele na pomoč. Medtem se je veter unesel, morje pa pomirilo.

Sedemindvajsetega maja ob zori je morje bilo že povsem mirno in »Rodney« je ob 10,34 z razdalje tridesetih kilometrov že lahko izstrelil nekaj topniških salv po osem granat. Nekaj granat, izmed katerih je vsaka tehtala po 1120 kilogramov, je zadelo tudi cilj. Milostni udarec pa je za »Bismarck« pomenila salva s štirimi torpedi, ki jih je izstrelil »Dorsetshire«. Takoj nato se je »Bismarck« potopil.

Winston Churchill, ki so ga nenehno obveščali o razvoju dogodkov, je tedaj bil v skupščini. »Gospodje,« je obvestil poslance, »v čast mi je, da vam lahko sporočim tole: »Bismarck« je danes ob 10,34 odšel na morskno dno. Nato se je mirno vrnil v Downing Street. Mapa 244 F je v tem primeru odigrala pomembno vlogo, za kar gre zaslugi podatkom, ki sta jih bila poslala pogumna in pametna moža iz Francije in Norveške.

Fotografija z vprašajem



V zvezi s fotografijo, objavljeno v rubriki v 26. številki tednika »TV 15«, nam je pisal tovariš Franc Petrič-Peter, podpolkovnik iz Maribora, Prežihova ulica 17.

Menim, da nekateri podatki o osebi, ki je v besedilu označena kot »drugi« z leve proti desni, niso točni. Navedeni podatki in slika me spominjajo na Rusa Petka, komandirja 3. čete 1. bataljona 8. brigade Frana Levstika, ki je padel 18. 2. 1945 na južnem pobočju kote 503 med Žužemberkom in vasi Gradec. Okrog 18. 2. 1945 je naš 1. bataljon dobil ukaz, naj nemudoma zapusti položaje in zaustavi sovražnika, ki je prodiral od Žužemberka proti vasi Lašče. Bataljon se je v strelcih zagnal v vinnogradno pobočje, da bi čimprej dosegel greben

in koto 503. Vendar mu to ni uspelo. V tem kritičnem trenutku je komandir 3. čete, ki je bila na desnem krilu bataljona in grebenu najbližje, streljal s hitrostjo. Sovražnik je takoj izvedel jurš in bataljon potisnil s pobočja. Med padlimi tovariši je bil tudi Rus Petek.

Komandirja 3. čete smo klicali Petko in ne Petkov. Tudi sam se je tako imenoval. Pripovedoval je, da je bil študent in oficir RA ter da je sodeloval v vojni s Finsko. Imena Jakob Solod pa se le bežno spominjam. To je bil rdečelice, črnolas, »sok, vesel, družaben fant in je dobro govoril slovensko. Spomladaj 1944 sva bila skupaj v ofiserski šoli v Metliki.

Brače prosimo za pojasnilo tudi današnje fotografije.

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Trideseti julij bo za Gorenjsko velik praznik. Tega dne se bodo na velikem zborovanju v Štražišču pri Kranju spet zbrali borci Prešernove brigade in takrat bodo prešli v spomin na nekdanje boje in v priznanje za svoje zasluge v NOB monografijo »Prešernova brigada«. Borci, ki si žele to knjigo in tega še niso storili, naj takoj sporoče svoje podatke o udeležbi v NOB in naslove občinskemu odboru ZZB NOV Kranj. Iz knjige, ki jo je napisal Stanko Petelin, pri tem pa mu je s svojimi prispevki pomagalo več kot sto prešernovcev, objavljamo naslednji odlomek:

Veliko tovarištvo

V poletnih mesecih 1944. leta so se razmere za nacistično Nemčijo močno poslabšale. Potem ko so se zahodni zavezniki morali nekaj tednov krčevito boriti za mostišče v Normandiji, na katerem so kopčili čedalje več vojaštva in materiala, so že sredi julija lahko začeli zmogovito ofenzivo v notranjost Francije, ki jih je že konec avgusta pripeljala v Pariz. Na vzhodni fronti pa so medtem sovjetske enote že vdrlje v Ro-

bil... Ljudje gledajo in se čudijo. Nekako radostni in ponosni postajajo njihovi obrazi: vidiš, saj to so vendar naši fantje! In takšno močno vojsko imamo. Naša vojska je to! Zares, s takšno vojsko ne moremo kar tako propasti. Potem je vendar res, da bo kmalu svoboda, kot nam ti partizani govorijo in bomo prosti, svoji na svojem. Takšne misli žare iz oči gledalcev. Nekaj deklet in otrok pa skozi nazaj v poslopja, potem pa prihajajo z vrči in skodelicami in nudijo vodo. »Za naše žejne vojake! Kaj, ko pa vam ne moremo dati kaj drugega, ko pa vas je toliko...«

Da, takšne parade še niso videli.

nice »Franje« pridružili že drugi iz bolnišnice »Pavle«.

Medtem ko se je kolona pripravljala na drugi del pohoda na Notranjsko, je prišlo tudi do ne preveč nevarnega spopada s sovražnikom, ki se je na dveh kamionih 16. avgusta popoldne blizal Predmeji. Na robovih nad Vipavsko dolino pa ga je pričakala zaseda Vojkove brigade s protitankovsko puško. Boja se je udeležila tudi četa s težkim orožjem Prešernove brigade.

Je šel štab divizije s svojimi deli in enotami, sledila pa jim je Vojkova brigada. Kamioni z ranjenci so bili zadaj. Razmak med bataljoni je znašal po pol kilometra. Pod Podkrajem pa je bil v zasedi proti Vipavi in Ajdovščini neki bataljon Kosove-love brigade.

»Sam komandant korpusa, tovariš generalmajor Novljan vodi organizacijo in se udeležuje pohoda do črte sovražnikovih bunkerjev. Ta pohod je edinstven. Vse je pripravljeno in predvideno do zadnje pitice, veličasten primer, kakršnega v zgodovini vojaške sanitete morda še ni bilo.

Ko pridemo do boljših cest, zdri-

pred skupino ranjencev predhodnica treh motornih vozil, sledita majhno motorno tovorno vozilo in velik kamion, za njima pa še druga tovorna vozila z ranjenci. Na vsakih nekaj minut nalezimo na skupino za zvezo ali zasedo. V avtomobilski koloni sta tudi divizijski zdravnik dr. Klajn in tovariš generalmajor Novljan-Ambrožič.

»Vse v redu?« vprašuje prvi motociklist vsako partizansko skupino za varnost in zvezo. »Vse v redu, dalje,« signalizirajo motorna vozila z lučmi nazaj koloni avtomobilov. Tam pri sovražnikovih bunkerjih je že čaka Gradnikova brigada in ima vsak sovražni bunker v varni okoliščini...« (Enaintrideseta samaritanska divizija)

Divizijska kolona se je po dolgem pohodu z Otlice čez Podkraj na Pivko ustavila v gozdovih nad Bukovjem. Tam je predanila in se pripravljala na izvedbo najodgovornejšega dela svoje naloge. Gradnikova brigada, s katero so imeli vsako uro zvezo po radiu, je bila že onstran proge. Proti večeru so njene zasede krenile na svoja mesta, s te strani pa se je kolona začela pomikati proti cesti Postojna-Planina že ob štirih popoldne. Spustila se je v Bukovce, odtoč pa zavila v levo čez Studeno in Strmico po cesti, ki pripelje do glavne ceste tik med serpentinami pri Planini.

Na čelu je šla Vojkova brigada, ki je v predhodnici imela svoj udarni vod. Ni se še povsem zmračilo, ko so prispeli do glavne ceste.

»Kolona se vije skozi gozd. Tedaj pa se spredaj oglasita dva rafala iz brstozreke. Kaj pa je to? Major Svarun (Rudolf Hrbtner), namestnik divizijskega komandanta, skoči s konja in odskaklja peš z neverjetno hitrostjo naprej. Čeprav ima eno nogo ranjeno, se pomika tako hitro, da mu komaj sledim. Kaj se je zgodilo? Pred kolono sta se na čudežen način znašla dva frica na kolesih. Ker se nista blagovollila ustaviti, je predhodnica spustila za njima dva rafala. Ucvrla sta jo s pravičnimo naglo, vendar kaže, da je bil eden ranjen.

To pa je že naš drugi intermezzo, meni brigadni komandant Vojko (Stanko Petelin, takratni komandant Vojkove brigade). Na počitku na Otlici smo namreč presenečili izpod naših položajev nemško kolono, ki je hotela priti po živino, maslo in druge dobrote. Z našo protitankovsko puško smo jim takoj zažgali največji avtomobil, in vod Vojkove brigade pa jim je bil udar z boka, jih nekaj pobil in zaplenil obleke, opremo in benzin...« (Enaintrideseta — samaritanska divizija)

Ranjence so zatem pripeljali s tovornjaki prav do ceste, tam pa jih je prevzela Prešernova brigada, razen nje pa še en bataljon Vojkove brigade. Nato je kolona kar najprevidneje krenila skozi gozdove proti približno dva kilometra oddaljeni progi. Da jih ne bi sovražnik, ki je bil po bunkerjih, slišal, so vsem mulam in konjem z vrečevino ovili kopita.

Bilo pa je vse zamen. Še preden se je kolona približala progi, je tam že začelo pokati. Vendar ne po koloni, temveč po gradnikovcih, ki so se bunkerjem bližali z nasprotni strani. Zato so tudi gradnikovci z vso močjo vžgali po bunkerjih in tako sovražnikovo požarnost pritegnili nase. Prehoda tolikšne vojske čez progo pa le ni bilo mogoče skriti sovražnikovim očem in ušesom.

»Sovražnik je opazil našo kolono, ki se je približala čez progo in jo napadel z močnim minometnim in najraznejšim ognjem. Kolona z ranjenci se je nekajkrat pretrgala, kajti sovražnik je v neposredno bližino prehoda metal lahke mine. Čeprav je bila naša četa določena za zaščito kolone, smo bili prisiljeni, da varujemo kolono z lahko strojnico, s katero se nas bil okrepil, medtem ko so vsi drugi borci — razen mulovodcev — pomagali tovarišem, ki so nosili ranjence in bili pri tem ranjeni.

Ko so bili že vsi ranjenci on-

stran proge, smo ugotovili, da se je pretargala zveza z zadnjim delom kolone. In prav tedaj se je tudi splašila ena izmed naših mul in z vso silo vlekla za seboj po kamenju in grmovju mulovodca, ki je nikakor ni hotel spustiti. Še z dvema borcevema sem pobelil za pobeško mulo. Ko smo jo obšli, se je umirila in brez upiranja krenila za svo-

jim mulovodcem. Tedaj pa je iz daljave kakih dvesto metrov sovražnik sprožil rafal in nekaj krogel mi je preluknjalo rokav srajce, dve pa sta mi prebili nahrbtnik, ne da bi me pri tem kaj ranilo.

Pri prehodu čez progo so bili ranjeni štirje borci — trije volkovci in eden iz naše brigade...« (Spomini Franca Kuhanja)

Gradnikova brigada je ob-streljevala sovražnika ob progi še dolgo potem, ko je kolona z ranjenci bila že daleč v hribu, in njene enote so se umaknile s položajev ob progi šele ob zori. Sovražnik, ki mu je že postalo jasno, da je progo prešla neka večja partizanska enota, je nato s topovi in minometi streljal po bližnjih hribih, toda cilja ni zadela nobena njegova granata ali mina.

Čeprav je bilo zagotovljeno, da bodo vozovi za ranjence čakali že takoj onstran proge, teh tam ni bilo. Zato je bilo treba nositi ranjence na ramenih še nekaj ur. Če bi hodili po ravnem, bi še nekako šlo, toda nosili so jih po hudi strmini navzgor. Zato so se pri nošenju zvrstili vsi — od borcev do bataljonskih funkcionarjev. Šele ob zori so prišli do kraja, kjer so jih že nekaj ur čakali vozni-ki iz Loške doline.

Ranjence so naložili na vozove in pohiteli, da bi prišli čim dlje od proge vstran. Ko so menili, da jim nič več ne grozi

neposredna nevarnost, so se ustavili, si skuhali kosilo in se nekoliko odpočili, nato pa krenili naprej proti Loški dolini. Tedaj pa je začelo še deževati.

»Ulitje se ploha. Vsa šotorska krila nazaj ranjencem!« ukaže komandant podpolkovnik Lazar. Vsa šotorska krila nazaj...« Telefon odmeva po koloni — partizanski telefon, veteran iz prvih dni borbe, od ust do ust, od borcev do borcev. Iz nahrbtnikov se pojavljajo nepremokljiva šotorska platna, od rok do rok jih podajajo nazaj ranjencem.

Bližamo se končnemu cilju našega pohoda. Mračni se. Noč je, boš več spal pod milim nebom,« me zbudi iz premišljevanja ranjeni politkomisar Matjažek (Branko Karapandža). Samozadovoljno se smehljaj na vso, zblja svoje šale in nič ga ne motijo doktorjeve prognoze, da mu bo najbrž ena noga ostala krajša. Komandiral bom našim tankovskim enotam, ki so zdaj v Barju,« se šali. »Sicer pa višji komandanti ne potrebujejo nog...« (Enaintrideseta — samaritanska divizija)

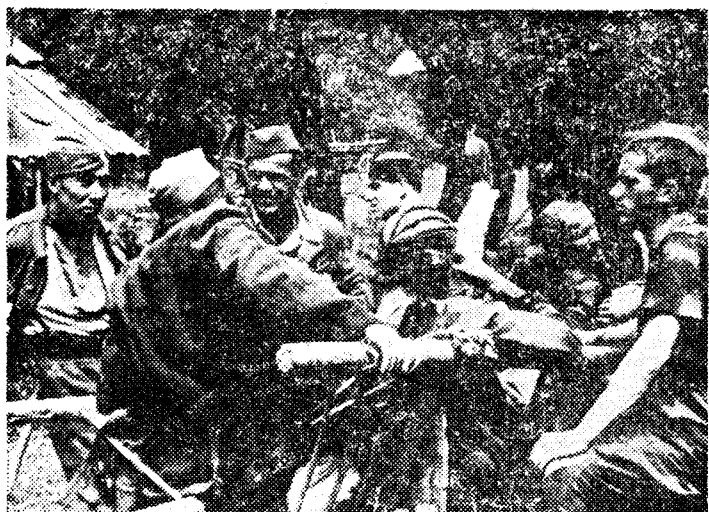
Po prihodu v Loško dolino se je Gradnikova brigada nastanila v Starem trgu, Vojkova brigada v Podcerkvi, Prešernova brigada pa v Kozarščah. Toda 21. avgusta sta dva bataljona Prešernove brigade krenili z ranjenci naprej v Kočevski Rog, zakaj zavezniška letala se zaradi nevarnosti pred domobranskimi vdori niso več spuščala na letališče v Loški dolini, pač pa so pristajala le še v Beli krajini.

MIHA NOVLJAN:

Iz ranjenčevih spominov

Ogledoval sem si kolibe iz hlovdov, okoli mene se je takoj nabralo vse polno ranjencev. Zvedel sem, da se imenuje bolnišnica »Stari log«, spraševali so me, kje sem bil ranjen, odkod sem doma in iz katere enote sem. Odgovarjal sem jim poredkoma, ker sem bil hudo izmučen, živčen in tudi žalosten, ko sem prišel v to naselje, ki se iz njega ni videlo nikamor drugam kot samo v zrak. Ljudje okoli mene so bili sami tuji, razen nekaterih, ki sem jih kdaj že bežno srečal med boji. Bolnišnica je bila za hujše ranjene, zato je bil vsak obvezan ali pa ni imel kakega uda. Začutil sem veliko spremembo med preteklostjo, ko sem živel med zdravimi ljudmi, in sedanostjo, ko bom med pohabljeni in trpni. Zajela me je silna žalost. Tedaj pa so mi prinesli medeno sladki čaj, ki se ga bom spominjal vse življenje kot najboljše, ki sem ga kdaj pil. Že so me začeli slatiči in sriči v bojazni, da ne bi zanesel v bolnišnico uši. Nato so me odnesli na pograde, nastlane s suhim smrečjem in cunjami. K meni je prišla zdravnica Breda, vodja oddelka bolnišnice. Na kratko je začela spraševati po mojih podatkih, ki si jih je zapisala, nato pa je odšla.

Razgledal sem se po sobi. V njej nas je bilo 22 ranjencev. Ugibal sem, kako se bom privadil takemu načinu življenja. Oglasil sem se v moji vznemirjenosti. Tedaj pa se je oglašil tovariš, zdi se mi, da se je pisal Franc Golob, s partizanskim imenom Vasilij, in mi povedal, da je že drugo leto v bolnišnici. Spet drugi je dejal, da je že enajst mesecev in da se bom tudi jaz privadil. V kotu je nekdo kiel in prosil vode, drugi je zahteval čaja, tretji nečesa drugega. Stemnilo se je in prižgali so leščerbo. Začel se je pregled in zdravnica Breda z bolničarjem se je ustavila pri meni.



TOVARIŠTVO IN POŽRTVOVALNOST STA SE IZRAŽALA PRAV V SKRBI ZA RANJENCE

Rekla je, da bi me morali takoj operirati in pobrati krogel in drobce iz ran. Toda za to je treba dnevne svetlobe. Naročila je, naj takoj zjutraj vse pripravijo za operacijo. Ko je opazila nad desnim gležnjem oteklino, pod katero je slutila kroglo, je rekla, da bi se dala morda kar takoj izvežiti s kleščami. Poslala je bolničarja po klešče ter naročila, naj me zgrabi in privežejo k postelji z jermeni. Od bolečin sem pričel zdravnico preklinjati in zmerjati. Očitno sem ji, da se ne bo učila nad mojimi udji in podobno, rekel sem ji, kar mi je pač prišlo na um, vsekakor pa nič lepega. Tako sem ji prepeljal to operacijo in dočakal jutro. Vso noč nisem spal in noč se mi je zdela kot večnost.

Zjutraj so se začele priprave za operacijo. Ni bilo vseh potrebnih pripomočkov in zato je bilo vse skupaj strašno. Okoli enajstih sem prišel na mizo. V usta so mi dali neke praške, moral sem šteti. Zbudil sem se okoli pol petih popoldne. Okoli mene so stali bolničarji z zdravnic in se mi smejali. Tovarišica me je vprašala, kako se počutim. Odgovoril sem ji, da slabo.

(Nadaljevanje)



RANJENCI MED PREVOZOM NA NOTRANJSKO

munijo, le mesec dni kasneje pa so se pri Turn Severinu srečale tudi že z enotami jugoslovanske narodnoosvobodilne vojske.

V tej splošni zavezniški ofenzivi proti hitlerjevski Nemčiji je bilo pričakovati tudi zavezniško izkrcanje na jadranskih obalah, predvsem pa v Istri ali v Tržaškem zalivu. To je bilo videti tudi po nemških utrjevalnih delih in osredotočenju čedalje močnejših okupacijskih enot na tem območju, pa tudi po čedalje hujših in dolgotrajnejših sovražnih ofenzivah proti našim enotam. Ker bi se v primeru izkrcanja zahodnih zaveznikov sovražni pritisk na enote 9. korpusa še bolj povečal, je naše politično in vojaško vodstvo v Slovenskem Primorju in na Gorenjskem sklenilo, da je treba ranjence, bolnike in invalide čimprej evakuirati preko proge Ljubljana—Postojna—Trst na Notranjsko.

To pa ni bil edini razlog. V tistih časih je namreč že bila redna letalska zveza med Italijo in letališčem pri vasi Nadleški v Loški dolini. Bila je torej možnost, da mnoge ranjence spravijo v zaledne bolnišnice v Istriji, kjer bi njihovo zdravljenje potekalo v ugodnejših okoliščinah in bi zato bilo tudi uspešneje.

Stab korpusa je zatorej sklenil evakuirati del ranjencev, ki so se zdravili v bolnišnicah »Franje« in »Pavle«. To nalogo je zaupal 31. diviziji. Prav to, da je sorazmerno majhno število ranjencev — bilo jih je sedemdeset — spremljala vsa divizija s približno dva tisoč borci in da je bil pohod do najmanjših podrobnosti skrbno pripravljen, ponovno izpričuje veliko skrb partizanskih poveljstev do ranjenih in bolnih borcev.

Štirinaestega avgusta je štab divizije sklical poseben sestanek, ki so se ga udeležili štabi vseh treh brigad, na niem pa so se temeljito pogovorili o nalogi, ki jo je bilo treba izpeljati. Podobne sestanke so imeli tudi po nižjih poveljstvih in v partizanskih celicah. Popoldne ob štirih pa se je v Cerknem razvrstila vsa divizija in prevzela ranjence iz bolnišnice »Franje«.

... Kolona stoji. Zbor pred odhoda. Prav pred hišo se ustavi komandant in komisar divizije za raport pred odhodom: komandanti brigad, na raport! Prihajajo z obeh strani kolone, na rokavih pa imajo črne majorja ali znak brigadnih komandantov. V polkrogu razmestijo konje pred komandantovim konjem, oficirji po vrsti salutirajo, se vrnjajo v stremenih in raportirajo, zasujejo konje in odhajajo. V soncu se blestijo zlati koloni činov in kovinsko orožje v koloni.

Takšne veličastne parade ljudje niso še nikoli videli. In to so oni partizani, ki jih je okupator v svojih časopisih že desetkrat izre-

Toda saj to ni parada. To je le začetek pohoda. Z vseh strani so se tu sestale brigade, razne enote — po šestnajst, po osemnajst ur in po osemdeset, po sto kilometrov. Noč in dan smo hodili, noge so nam že klecele, konji so pešali in klonili glave, oči so se nam same zapirale, v polnu, kot pijani, smo se opotekali zadnje kilometre skozi noč. Pa kar je hudega za nami, že je pozabljeno. Takšno je partizansko življenje.

Pa tokrat se nas ni zbralo toliko, da bi zavzeli Gorico, da bi krenili na Ljubljano, da bi zavzeli postojanke ali zapirali sovražnikovo važne prehode skozi naše doline. Sredi naših vrst so avtomobili in vozovi. Slamnjake in seno za njih — za ranjence. Iz vseh bolnišnic so se pripeljali na zborna mesto in zdaj jih bo vsa divizija prepešila na varno, vsa divizija jih bo ščitila, prebila črto sovražnikovih bunkerjev in pripeljala ranjence do letališča, odkoder jih bodo poslali v zavezniško bolnišnico, na Malto, v Južno Italijo, na britansko ozemlje...

Med ranjenci je tudi moj prijatelj Dušan: s svetlimi očmi človeka, ki mu trpljenje ni moglo vzeti vere, mi je govoril o svojih doživljajih v partizanski bolnišnici: »Ne veš, kako lahko si dajo tovariši odrezati nogo, roko — vse za svobodo! Neomajna je njihova vera v našo bodočnost. V srečnejše, pravičnejše življenje, kjer se jim bo izkazala pravica za njihove žrtve. Neomajna je njihova vera, da se bomo za stvar, za katero je vredno žrtvovati vse. In ne samo vredno — tudi dolžnost je...« (Franci Preis: »Enaintrideseta samaritanska divizija«)

Kolona z ranjenci na vozovih je iz Cerknega krenila na dolgo, nevarno in odgovorno pot šele proti večeru. Mnogo manj trpljenja bi bilo, če bi ranjence peljali po cesti vzdolž Idrije do Dolenje Trebuše, zavili nato v strmino proti Cepovanu in nadaljevali pot na Predmejo. Po tej poti bi ranjence lahko vozili tudi s kamioni. Toda takrat je bil položaj na območju Cepovana in Trnovskega gozda še dokaj nejasen in pot bi bila tvegana. Zato je kolona že onstran Zelina prebrodila Idrijo in se začela vzpenjati navkreber proti Jagrščam. Pot je bila tako slaba, da so ponekod celo konji omagovali in so jim morali borci »priskočiti na pomoč. Lahko si je predstavljati, kako so trpeli naše ranjenci, ki jih je premetavalo sem ter tja.

Nekoliko laže je bilo, ko so prišli na vrh in hodili čez Seberjsko planoto proti Oblakovemu vrhu in Vojškemu, kamor so prispeli po štirinajsturnem silno napornem pohodu. Tam je kolona počivala en dan, nato pa čez Mrzlo rupe zavila na Otlico, kjer so se ranjencem iz bolniš-



Problemi po vojni

Vzajemirjenost zaradi vojne na Bližnjem vzhodu ne poneha. Zadnje čase celo dobivamo poročila o ponovnih spopadih med izraelsko in egiptovsko vojsko v Sueškem prekopu. Medtem ko je predstavnik Organizacije združenih narodov predlagal, naj bi ob prekupu takoj postavili opazovalce, so se v Budimpešti sestali državni in partijski voditelji Bolgarije, Madžarske, Češkoslovaške, Nemške demokratične republike, Poljske, Sovjetske zveze in Jugoslavije. Posvetovanje je bilo v skladu z dogovorom na moskovskem sestanku. Udeleženci so »ugotovili«, da nadaljnja okupacija ozemelj, ki jih je Izrael osvojil z agresijo, pomeni kršitev temeljnih načel ustanovne listine OZN in mednarodnega prava, napad na suverenost in ozemeljsko integriteto arabskih držav. Vodilni krogi Izraela, za katerimi stoji agresivne sile imperializma, predvsem ZDA, s svojo osvajaško politiko izživljajo miroljubne sile na vsem svetu.

Prejšnji teden so se v Kairu sestali alžirski predsednik Huari Bumediun, jordanski kralj Husein in predsednik ZAR Gamal Abdel Naser. Podrobnosti s teh pogovorov niso znane, usmerjeni pa so bili v krepitev arabske enotnosti, da bi bila dejavnost arabskih držav na moč složna. Husein je seznanil vodilna državna Alžirije in ZAR z rezultati svojih nedavnih srečanj v Ameriki in Evropi.

Dejavnost Jordanskega kralja v zadnjih nekaj mesecih je večja in učinkovitejša kot v vseh petnajstih letih njegove vladavine. Kajti njegova dežela se je znašla v položaju, ko je njen obstanek tako rekoč na konci. Čeprav so vojske in ozemeljske izgube ZAR večje, pa vendar niso tako prizadele dežele kot Jordanijo.

Husein, ki je danes star dobrih enaintrideset let, je postal kralj 11. avgusta 1952, ker njegovega shizofreničnega očeta Talala niso več imeli za prištevnege. Sedel je na prestol dežele, ki je bila tesno povezana z Veliko Britanijo in katere siva eminenca je bil Anglež Glubb-paša, ustanovitelj slovitih Arabske legije. Husein ga je kmalu pognal, razpisal volitve, potem pa spet razpustil vlado in parlament. Tiste čase se je zelo zanimal za lepe obleke, hitre avtomobile in letala, v političnem življenju pa je venomer kolebal, zlasti v odnosih z drugimi arabskimi deželami. Toda pred zadnjim izbruhom sovražnosti je Husein z letalom, ki ga je sam pilotiral, pohitel v Kairo, podpisal obrambni sporazum z ZAR in Sirijo in tako pridobil ljudske množice: ko se je vrnil v Aman, se je njegov avtomobil dolge

Razgledi s 46. vzporednika

ure prebijal skozi navdušeno množico. Med vojno je bil Husein ves čas v armadnem štabu, spodbujal je vojsake in obveščal narod o položaju. Arabska legija se je slajno borila, toda v sodobnem vojskovanju imajo njen boj za »romantičen«, ni mogel držati silovitega napada Izraelcev z letali in napalmom. Izraelska letala so napadla tudi kraljevsko palačo, toda na srečo je bil Husein takrat na fronti.

Jordanijo je vojna z Izraelom najbolj prizadela: izgubila je svoj del Jeruzalema, svetega mesta, zahodni breg Jordana, površinsko sicer majhen del, gospodarsko pa polovico. Levi breg Jordana je namreč najbolj rodovitni, na njegovem področju je največ industrije, trgovine, prometa. Turizem je prinašal Jordaniji veliko denarja, zaradi njega je cvetelo gostinstvo, se razvijala umetnostna obrt. Dežela, ki se je iz leta v leto bolj razvijala, je zdaj gospodarsko amputirana. Neki vladni predstavnik je dejal, da bi si Jordanija komajda opomogla, če bi se Izraelci takoj umaknili. Poleg tega je dežela izgubila okoli 10.000 vojakov, Izraelci pa so pognali na vzhodno obalo Jordana okoli 200.000 palestinskih beguncem in Jordancev, ki so živeli na rodovitnem zahodnem bregu. Jordanija je že pred spopadom dajala zatočišče 600.000 palestinskih beguncem, zdaj pa jim ne more dati strehe — niti šotorov! — nad glavo. Pomoč posebne organizacije OZN (UNWRA) je nezadostna, premajhna je tudi pomoč, ki jo pošiljajo razne dežele sveta.

Kralj Husein je bil edini predstavnik vojskujoče se arabske dežele, ki se je po vojni lahko posvetoval z zahodnimi državni: bržkone ne gre prezreti njegove angleške vzgoje in njegovega zakona z Angležijo Muno (prej je bila Toni Gardiner). Husein se je pogovarjal z Johnsonom, Wilsonom, papežem, nastopil je v generalni skupščini OZN, potem pa si na vso moč prizadeval, da bi prišlo do arabskega vrha.

Vojna je močno prizadela ZAR, ki je izgubila tri četrtine letalstva, 750 od 1000 tankov ter velikanske količine lakih vozil, streliva in orožja, pri čemer seveda ne gre prezreti velikih izgub v moštvu: ubitih in ujetih vojakov. Turizma, ki je prinašal po 78 milijonov dolarjev na leto, zdaj skoraj ni, ogrožena je letina bombaža, ki prinaša 300 milijonov dolarjev na leto, zaprt je Sueški prekop, od katerega je ZAR dobivala letno 260 milijonov dolarjev, okoli 800 odstotkov egiptovskega petroleja je prihajalo iz vrteleev na Sinaju, ki so zdaj v izraelskih rokah.

Sirija je izgubila šest od 70 reaktivnih letal in četrtino orožja, nekaj obmejnih mest, sicer pa njeno gospodarstvo ni huje prizadeto.

Irak je utrpel hude izgube v dveh brigadah, ki jih je poslal na jordansko fronto, izgubil je enajst reaktivnih lovcev. Vojna direktno ni huje prizadela iraškega gospodarstva, položaj pa se utegne poslabšati, če Irak ne bo našel novih kupcev za svoj petrolej, od prodaje katerega dobiva 30 odstotkov vsega dohodka. Poglavitni kupci so bili ZDA in Velika Britanija, z blokado petroleja pa je dobav konec.

Libanon se ni spopadel z Izraelom, toda po vojni je skorajda od ves turistični promet. Hoteli so prazni in izgube znesejo na dan po nekaj milijonov dolarjev.

Saudska Arabija je poslala svoje čete v Jordanijo, vendar pa se niso spopadle z Izraelci. Vojna jo je prizadela samo gospodarsko, ker je ukinila dobave petroleja ZDA in Veliki Britaniji. Izguba znaša 300.000 dolarjev na dan.

Libija neposredno ni bila prizadeta. Kralj Idris je ukazal ZDA, naj zapuste letalsko oporišče v njegovi deželi (roka ni doloci), in ustavil vso proizvodnjo petroleja: 1.500.000 dolarjev izgube na dan.

Arabske dežele, katerih gospodarstvo je odvisno predvsem od petroleja, so doslej že pokazale nekaj znakov omahovanja, tako da so povsem razumljiva prizadevanja Alžirije, ZAR in Jordanije, da enotnost okrepijo in delujejo složno. Kralj Husein je namreč pred dnevi poudaril, da je šibka točka arabskih držav ravno v tem, da po izraelski agresiji niso zavzele enotnega stališča. Razlog: enotnost arabskega sveta je bila večkrat prej želja kot dejstvo, v sedanjem položaju pa je seveda mogoče razumeti takšno državo, kot je na primer Saudova Arabija, ima od petrolejskega embarga veliko škodo...

V najhujšem položaju so večni brezdomci: palestinski begunci. Na ozemlju, ki ga je zdaj zasedel Izrael, jih je milijon in tristo tisoč. Izrael seveda ne skrbi zanje, saj se zaveda, da so zanj stalna nevarnost. Zmagovalec se je znašel v težavnem položaju po prvih dneh veselja: njegove čete morajo stražiti velikansko ozemlje, preveliko za število izraelskega prebivalstva oziroma vojsko, ki jo mora imeti pod orožjem. Vojna je stala Izrael 1200 milijard starih dinarjev, oskrbovanje in vzdrževanje velike vojske je sino drugo, gospodarstvo zaostaja, ker ni delavev. Zato bi Izrael seveda prav rad čimprej sedel za konferenčni mizo z arabskimi državami, izšli iz njih svoje pogoje, si pridržal, kar mu je všeč, ostalo pa prepustil Arabcem. Njegovo kljubovanje OZN je že nesramno. Sredi prejšnjega tedna je tudi uradno zavrnil resolucijo generalne skupščine, ki zahteva, naj razveljavi sklep parlamenta o priključitvi jordanskega dela Jeruzalema k Izraelu.

Takšen razvoj dogodkov vsekakor še bolj zavleka položaj.

STANE IVANC

Obvestilo

Združenje borcev NOV Log pod Mangartom vljudno vabi vse borce in aktiviste NOV ter druge občane na svečano odkritje spomenika padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja dne 22. julija letos ob 10. uri v Strmcu.

Ob Leskovčevih Križpotjih

Pri založbi »Borec« je pred kratkim izšla prva knjiga spominov partizanskega komandanta, polkovnika v pokloju Karla Leskovca, z naslovom KRIŽPOTJA. Knjiga, ki je došla posebno odkupno nagrado Kajuhovega natečaja za leto 1965, je lepo opremljena in obsega 534 strani.

Za našo spominsko partizansko književnost je ta knjiga dragocena obogatitev, ker nam na izvirni način odkriva razvoj NOB na dolomitnem območju od začetka vstaje do kapitulacije Italije. Prav tu so se navzkrižja delujočih sil zaostriła do skrajnosti. Čeprav so Dolomiti nekateri pisci že obdelovali, nam Leskovec odkriva mnogo dogodkov, ki ponazarjajo posebnosti revolucije in NOB v teh krajih.

Preden bom spregovoril o knjigi, naj omenim nekaj problemov naše spominske partizanske književnosti.

Minilo je četrto stoletje, odkar se je slovensko ljudstvo dvignilo v oborožen upor. Dogodki so se že tako odmaknili, da jih lahko objektivno presojamo v njihovi zgodovinski luči in pomembnosti. Če primerjamo vse, kar je bilo napisano — bodisi zgodovinska dela, spomini ali leposlovje — s stvarnim dogajanjem, nam je takoj jasno, da še daleč nismo izčrpali snovi tega usodnega in konfliktno polnega časa, ko je šlo za obstoj slovenskega naroda. Ker smo dnevno priče umiranja borcev, ki jih je smrt prehitela, preden jim je uspelo svoje spomine spraviti na papir in jih iztrgati pozabi, moramo biti vsakega dela tembolj veseli.

To poudarjam zato, ker pri naših literarnih zgodovinarjih

brez temelja! Čim više se hoče povzpeti neka nacionalna kultura ali književnost, tem širše temelje mora imeti. Bodočim generacijam, ki se bodo vračale k najslavnejšim dnevom naše zgodovine, ki je neizčrpen vir moralne moči, bo sleherni dobro napisano delo dobrodošlo, ker bo izhodišče za nova umetniška dela.

»KRIŽPOTJA« je napisal proletarec, ki je sam prehodil vso trnovo pot iz bede, v katero je pahnili delavski razred profilskega režima stare Jugoslavije. Šel je skozi dim in ogenj ter kri revolucije, ki ga je izoblikovala v zrelo osebnost.

Pisec nam z izredno izostrenim občutkom za razkrivanje resnice in poslušom za pravičnost in človeški odnos odkriva svojo pot skozi usodni čas. Je eden tistih, o katerih lahko rečemo, da je bil v svoji komunikaciji v srcu, preden so vedeli, kaj je partija, saj je sam našel pot k njej in v vrste borcev narodnoosvobodilnega boja že takrat, ko se je okoli, v katerem je zrastle, kaj različno opredeljeval. Čeprav Leskovec opisuje v svojih spominih v glavnem vojno, izvedemo iz retrospektivnih opisov, kako težko je bilo življenje hlapčka, ki je pri tujih ljudeh sam spal na hlevu in bil večkrat tepen kot sit; dečka, ki je bil najbolj srečen, kadar ga je kdo pekli ali poimenovali, da je mladi, ki je porokoma prišel domov, prišel k sebi; dečka, ki je moral skrivati knjigo in je bil zato toliko bolj vesel, ko je s svojimi prvimi dinarji lahko kupil svojo prvo knjigo.

Že s petnajstimi leti je šel spoznavat grobo in težko življenje med gradbenimi delci sezoni. Ob moštu v Praprotnem v šiški dolini, ki ga je deset let kasneje napadla je kot komandant partizanske brigade, si je pridobil prve izkušnje.

Spomini Karla Leskovca obsegajo glavno obdobje njegovega življenja: od italijanske kapitulacije. V tem času je bil v Dolomitnem odredu kot borec, kasneje pa kot kurir za zvezo s Primorsko.

Zo sam naslov »KRIŽPOTJA«, ki je posrečeno izbran in simboličen, nam govori o vsebini knjige. Gre za usoden čas, ko se družbena protislovja nagrmadila do koherentnih prelomov, bolj in intenzivnejši ljudi pa so se križali take radikal-

Obvestilo

Ko so vam potrebna pojasnila naše pravne posvetovalnice v zvezi z raznimi oddelčani, pošiljajte prepise teh oddelčani ne originalnih dokumentov! V primeru, da se zgubijo, ne moremo odgovarjati zanje.

in tudi drugih, ki se ukvarjajo z našimi knjižnimi problemi, tovrstno pisanje nima prave cene. Na literaturo, ki obravnava partizanski čas, kot tudi na spomine, nekateri gledajo s podcenjevanjem, ne glede na kvaliteto del.

Da je ta moja trditve točna, bo ugotovil vsak, ki bo prebral knjigo »SLOVENSKA KNJIŽEVNOST 1945–1965«, I. del, katere avtorji so Boris Paternu, Helga Glušič in Matjaž Kmecl. V tej knjigi je 38 avtorjem tako imenovane »partizanske spominske proze« odmerjenih prav toliko strani kot dvema modernističnima pesnikoma. (Ne glede na to je sporno, ali naj nekatera dela, ki so leposlovnega značaja, prištevamo k spominski prozi.)

Na tem mestu ne bi dokazoval enostranskih izhodišč in podcenjevanja. Prepričan sem, da bo tovrstna literatura preživela marsikatero modno literarno novotarijo, ker nas na edinstven način osvetcha, kaj smo, od kod prihajamo in kam gremo. Kolikor manj je za te knjige zanimanja pri nekaterih kulturnih krogih, toliko več pozornosti jim posvečajo bralci. Tudi piramidni vrh ne stoji

no, da jih je lahko reševala samo borba na življenje in smrt. Za razumevanje specifičnosti narodnoosvobodilne borbe v Sloveniji je razvoj v Dolomitih ključno mesto. Na tem področju je bilo vodstvo oboroženega odpora, ta predel pa so zaradi bližine ljubljani hoteli osvojiti tudi po drugi svetovni vojni, ki so se v začetku boja stopili na pot narodnega izdajstva. Zato je na tem območju narodnoosvobodilni boj dobil značaj državljanske vojne.

V Leskovčevih spominih zaživi pred nami vsa tragika bratomorne klana. Ob njej se človek globoko zamisli nad odgovornostjo slovenskega klerofašističnega vrha, ki je s pomočjo duhovščine zapeljal kmečke množice, jih odvrčal od Osvobodilne fronte in s podporo fašističnih sil vodil bratomorni boj. Vidimo, da je bil italijanski okupator, preden je prišel na pomoč belogardistom, neverjetno neobčilen in nemočen proti partizanom. V malokateri slovenski knjigi, ki obravnava partizanski boj, je opisana vsa krutost medsebojnega obračunavanja obeh taborev z vsemi vzroki in posledicami tako kot v »Križpotjih«.

Knjiga se bere napeto, nekatera poglavja v knjigi pa so napisana naravnost pretresljivo, z izjemno odkritostjo do sebe in do okolja.

Naj navedem samo nekaj primerov:

Po pomoti, brez prave presoje in preverjanja, partizanska četa aretirala avtorjevega očeta zato, ker je v gostini udrihal čez partizane in boljševice ter oznanjal nevero v odpor. Mitraljezec, ki mu je bilo ukazano, da očeta ustrelj, se upre, ko hčerka protestira, čes da bodo ubili očeta partizanskega borca. Vsa

četa potegne z njim in moza izpušče. To ga tako pretrese, da je povsem ozdravljen želje, vzkati se v politiko.

Nepozabne so tudi strani, ko partizanska četa obišče skupšče-ga srca. Ta se sredi vojne, ko ljudje umirajo na vseh koncih, ne more otresti svojega zaplakanega egoizma. Ne priznava ne sebi in ne najbližjim sorodnikom in je povsem slep za tegobe ljudi okrog sebe. Njega obišče partizanska četa in ga »olajša« za hrano, ki je ima preveč.

V knjigi se srečamo tudi z likovidatorskim komandirjem Gadom, žandarjem starega režima, ki ga je sovražstvo do okupatorja potegnilo v narodnoosvobodilni boj. Tu se razvije v človeka, ki izrablja svojimi živalskim nagonom, izvaja nasilje nad ljudmi in svojo nepotesljivo slo po ubijanju. Kadar ni sovražen, se izživlja nad lastnimi borci. V imenu revolucije se ne boji izvrševati niti največjih podlosti, pobijanja celih družin.

Toda tudi v tej mrtni atmosferi ubijanja zaradi potrebe ali brez nje, ki jo belogardistični agitatorji spretno izrabijo, pride do izraza vodilna vloga komunistične partije in Osvobodilne fronte. Partija, ki je znala pritegniti v boj nove in nove množice, in jih voditi v najbolj nemogočih razmerah, je znala odstraniti tudi Gada in njemu podobne zarodke birokratskega nasilja, ko se posameznik skuša povzpeti nad interese množice in ko objektivno služi so-vražniku.

V Leskovčevih spominih zaživi pred nami mnoge partizanske osebnosti od borcev do poveljnikov, aktivistov in kurirjev. Poleg njih se srečujemo z domačini, kmeti, ki pomagajo partizanom in tvorijo mozaik narodnoosvobodilnega odpora. Zelo dobro je ortisan razvoj posameznikov, ki jih je začela navedena belogardistična propaganda in jih pripeljala iz vrst borcev NOB na pot narodnega izdajstva.

Preseneča nas neverjetno celovit spekter partizanskega življenja. Začutimo z borci, ki morajo vztrajati v skrajno težavnih razmerah borbe za obstanek. Iz spominov dihaljo gozdovi, griči in vasi Dolomitov in vseh letnih časih. Srečamo se z lepimi in romantičnimi otenki partizanskega življenja, prepletenimi z duhovitim humorjem, ki naših ljudi ni zapustil tudi v najkritičnejših trenutkih.

KRIŽPOTJA pritegnejo bralca tudi s svojo dinamiko in omejitvijo na najbolj bistveno v dogajanju. Človek jih lahko prebere v dušku, potem pa mu ostane neizbrisni vtis o stvarih, o katerih bo moral še sam razmišljati in se hote ali nehoče moralno opredeljevati glede objektivne ostrine sveta in usode človeka.

S tega stališča bralca presune upornost in vztrajnost pešice, ki se je uprla sovražniku gigantskih moči, vztrajala, se borila in rastle ter se kljub napakam spreminjala v močno vojsko. Umiranje, žrtvovanje in heroizem dečkov, starcev in borcev, iznajdljivost poveljstev, razlaganje napak lastnega gibanja — to so odlike tega teksta.

Seveda imajo nekateri poznavalci dolomitkih razmer pripombe h knjigi. Leskovec je pisal svoje spomine tako, da ne

Visok jubilej Gregorčičeve mame



Pred nedavnim je partizanska mati Jožefa Gregorčič, rojena Novak, proslavila svoj 82. življenjski praznik. Sedaj živi pri svoji hčerki Jožici v Celju. V njen hišici pri gozdu na Ravniku 3 pri Sentrupertu so bili terenci in aktivisti vsakodnevni obiskovalci; tovarišica Gregorčičeva je zanje skrbela in jim dajala potrebni material za partizane. Pri nornem delu so ji pomagali otroci Jože, Jožica in Anton. Krute in vedre spomine na čase NOB so sedaj obujali mnogi aktivisti, ki so prišli Gregorčičevi mami čestitat za jubilej.



more zadovoljiti želja vseh bralcev. Ker govori o živih ljudeh, se marsikdo ne bo strinjal s podobo, v kateri je prikazan. Vsi ti se bodo morali potolažiti z dejstvom, da ima resnica več obrazov in da ljudje doživljajo človeka in zgodovino različno. Leskovec je pisal spomine v najboljši veri, tako, kot je stvarni doživljal, ne da bi se bal tudi zmot. Zato je treba presojati KRIŽPOTJA kot celoto. Nekateri pravijo, da tovrstno pisanje po nepotrebnem dramati tisto, kar smo že pozabili, in ustvarja nove napetosti in nerazpoloženja v ljudeh. To skrajnost je občutil avtor sam v domačem kraju, kar nas pa nič ne preseneča. Preseneči pa nas stališče nekaterih, ki menijo, da bi morali te reči pozabiti. Zaradi takšnih je tudi rokopis knjige Sv. Urh precej časa ležal in se prasil v predalih založb.

Prav oživitev spominov na narodnoosvobodilni boj, na vlogo posameznikov in skupin nam bo pripomogla k razčiščenju stvari! Naša dolžnost je, da z zgodovinsko resnico pobijamo oživljanje belogardistične miselnosti, ki se poraja v novih oblikah v zamejstvu.

Upajmo, da bo drugi del spominov Karla Leskovca kaj kmalu sledil prvi knjigi. V njem nam bo avtor popisal svoja bogata doživetja v brigadi Franceta Prešerna, kjer se je kot namestnik komandanta in kot komandant udeleževal v konca vojne.

Tone Svetina

TAPETNIŠTVO IN DEKORACIJE

ŽIMNICA

izdeluje vsa tapetniška dela: tako spalne kot raztegljive kavče, divane, vzmetnice in žimnice, vse vrste foteljev — Posebna naročila kakor tudi popravila. — Posebej opazujemo investitorje poslovnih in stanovanjskih zgradb, podjetja in ustanove, da imamo v sklopu podjetja poseben oddelek, ki se ukvarja specialno z oblogo tal in sten z različnimi plastičnimi materiali.

ŽIMNICA — Ljubljana, Tobačna ulica 3

Partizanska ljudska pesem

MIRKO KOŠ:

Iz boja se vrnil je partizan domov v hišico belo, Izčrpan, skrušen od mnogih je ran in lice blede mu uvelo.

Zaman vsa umetnost zdravniška je, zaman vsa ženina nega. Ob postelji sinovi mu trije stojajo, ko senca smrti nanj lega.

Vendar je še jasen bolnikov glas in vsaka beseda je stroga. Očetove misli so kot ukaz, ki vselej vsakdo jih uboga.

Globoka žalost iz solznih oči odseva mladim sinovom: njih oče jim zdajle pač že razdeli posest pod rodnim tem krovom!

»Prav kmalu odšel bom za vselej od vas, prepustil vas vaši usodi. Kdor pa jo ukloni ter vzame ji čas, ta čedič prvi moj bodi!

Sinovi edini ste vi mi trije, posestvo in dom vam zapuščam. Preprečiti hočem prepri in gorje. Zato modrost vašo preskušam.

Najvišji življenjski svoj cilj pove iskreno naj vsakdo med vami! Kdor boljši odgovor da, dom mu gre. Le dobro premislite samile!

Trije sinovi

Besede očeta trepetnega sinovom bolest so zadelo: Mar res so vredne premisleka, mar zdaj naj za dvore gre bele?

»Ničesar tako zelo ne želim,« najstariji reče očetu. »kot to, da zelo, zelo bogatim, slovo dam domačemu svetu.

Trgovec postanem! Prepotoval bom države vse, mesta in morja. Ves svet naj postane moj novi dom, v njem druga so, širša obzorja!

»Vse to,« reče drugi, »pač ni dovolj, kupčijska so to potovanja! Le vede naših najvišjih sol ne zbujajo nikdar kesanja.

Z učenjem pradril bom v znanosti vse človeštvu dal nove izume. Kako bodo vsi proslavljali me in šteli me med veleume!

Le štirinajst let najmlajši ima, kaj on le bolniku poreče? Resnoče življenja dovolj ne pozna, rad k igram otroškim se teče.

»Ni važno mi to, da v svet pohitim, in ne, da slavo uživam. Vse dobro le svojemu ljudstvu želim, ki vedno, od rojstva z njim bivam.

Nikdar zapustiti ne mogel bi ga, ne matere, ki me učila jezika je milega svojega, Slovenca vzgojila.

Ze vzljubil sem skalne naše gore, planine, gozdove, poljane. A v naših vasicah družine žive, ki dale so nam partizane.

Ce planil bi spet kdaj sovražnik na nas, med ljudstvom moram živeti, pomagati mu, da teški čas zamoremo preboleti.

Nobenih posebnih želja ne gojim, le to, da doma smem ostati v sredi rojakov, ki jim želim najboljših vseh blagodat!

V besedah iskrenih, v teh mladih očeh ljubezen je sinku plamtela najvišja, ker tudi v najtežjih dneh za dom in rod bo živel.

Prisrčno je oče sinka objel: »Ti pravo pot si uganil, čeprav kdaj v svet boš široki odšel, zvestobo boš domu ohranil.

Ce srce po slavi ti hrepeni, pridobil jo boš v domovini. Kar njej daš — ona povrne ti! Nikdar ne boš hlapce tujni!

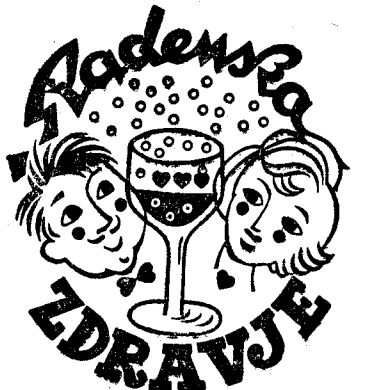
Med vami zato najurednejši si, zato dom prevemti za mano... in oče kot luč tedaj dogori, poslovi od sveta serdano...

Na Bledu bo velika slovesnost ob podelitvi domicila gorenjskim in koroškim enotam

V nedeljo, 6. avgusta, bo Bled prizorišče veličastne parti-zanske slovesnosti, ene največ-jih po osvoboditvi na Gorenj-skem. Tega dne se bodo ob 11. uri dopoldne v festivalni dvorani, prvič doslej, zbrali preživelci borci gorenjskih in koroških partizanskih enot k skupni podelitvi domicila, katerega so že ali pa bodo predhodno s posebnim odlokom sprejela občinske skupščine Radovljica, Jelenice, Trzin in Skofja Loka. Slovesnost bo potekala v navzočnosti delegacij teh skupščin ter predstavnikov občinskih skupščin Slovenj Gradca, Dravograda, Mozirja in Raven, ki so že sprejele odlok o dodelitvi domicila nekaterim koroškim enotam. Prišli bodo nekdanji borci legendarnega Cankarjevega bataljona, znanega iz bojev v Dražgošah, ki je bil ustanovljen 5. avgusta 1941, leta na Pogačarjevi ravni — pri Vodicah na Jelovici; Gorenjskega odreda, ki je s svojimi devetimi bataljoni predstavljal udarno pest gorenjskega partizanstva vse do julija 1943, ko so se iz njega formirala jedra Kokrškega, Skofjeloškega in Jeseniško-bohinjskega odreda ter Prešernove brigade; takrat so ustanovili tudi gorenjski VDV bataljon ter skupine VOS. Na to enkratno slavnost bodo pripadli nekdanji borci petih koroških partizanskih enot — treh odredov, dveh bataljонов in številni terenci s Koroškega. Vsem tem pa se bodo pridružili še povabljeni gostje, znani partizanski komandanti, komisariji in družbeno-politični delavci.

Predsedniki vseh omenjenih občinskih skupščin bodo ob tej priložnosti svedočili predstavniki enot listine o podelitvi domicila, katere je oblikoval akademski slikar Milan Batista iz Kranja. O zgodovini gorenjskega in koroškega partizanskega gibanja, o bojih, zmagah in žrtvah bo na slavnosti govoril Vinko Hafner, nekdanji namestnik komisarja I. grupe odredov, nakar bo v kulturno-umetniškem programu nastopil partizanski invalidski pevski zbor.

Po zaključeni slovesnosti v festivalni dvorani se bodo vsi udeleženci zbrali v prelepem naravnem okolju na odprtem



prostoru v Ribnem pri Bledu. Tu bo poskrbljeno za prijetno tovariško srečanje, ki se ga bodo udeležili borci z ožjimi svojci.

Ta slovesnost bo izjemna priložnost, da si prvič po vojni spet stanejo roke nekdanjih soborci, da izmenjajo misli in se dogovorijo o bodočih načrtih, zlasti glede zbiranja gradiva za kroniko svojih enot.

Organizator slovesnosti — medobčinski pripravljalni odbor ZVB v Radovljici — opozarja,

ja, da zaradi velikega števila pripadnikov omenjenih enot nima možnosti zbrati vseh naslovov in zato ne bo pošiljal osebnih vabil, pač pa bo splošno vabilo objavil v časopisu — posebno v »TV-15«. Ta vabila veljajo za vse borce teh enot, brez ozira na čas, ki so ga preživeli v njih.

JOŠT ROLC

Srečanje borcev

V nedeljo, 30. julija bo na Bovškem v vasi Soča tovariško srečanje bivših borcev 2. bataljona 2. brigade VDV Slovenije in grup VOS za Brda, Benečijo in Tolminsko. Zbor bo ob 10. uri dopoldne. Preskrbljen bo tudi prevoz od postaje Most na Soči po prihodu jutranjih vlakov na dan srečanja.

Vabimo vse bivše borce bataljona in grup VOS, obveščevalce in sodelavce na terenu, da se udeležijo srečanja.

Odbor 2. bat.
2. brigade VDV

NA SVOJEM SREČANJU SE BODO BORCI 2. BATALJONA 2. BRIGADE VDV SPOMNILI TUDI KOMANDANTA ANDREJA HOZNARJA-BORISA. BIL JE NEUSTRASHEN BOREC IN PRILJUBLJEN KOMANDANT. PADEL JE SEPTEMBRA 1944 V BORBI Z NEMCI IN DOMOBRAVCI V DOLENJSKIH TOPLICAH

Zveza prostovoljcev-borcev za severno mejo in vprašanje prostovoljstva

V jeseniškem Zelezarju so bili objavljeni 1. 1966, št. 44 do 48, v TV pa 1. 1967, št. 6, 11 in 13 članki, ki v zvezi z vprašanjem priznavanja prostovoljcev v bojih za severno mejo 1918/19 obravnavajo tudi vprašanje prostovoljstva. Posebno odločno je postavil vprašanje, kdo more biti član ZPB 1918/19 oz. koga je imeti v bojih za severno mejo 1918/19 za prostovoljca, Beno Kotnik v letošnji 6. številki TV 15. Piscem vseh teh člankov ali ni znano, kateri so glavni pogoji za sprejem v ZPB 1918/19, ali pa jim ni znano, kako je prišlo do tega, da so bili določeni prav taki pogoji, kakor so sedaj v veljavi. Tudi članom nekdanje Legije ko-

roških borcev ni dovolj jasno, kako je s članstvom v sedanjih ZPB 1918/19.

ZPB 1918/19, ki sicer najtesneje sodeluje z Zvezo združenih borcev NOV Slovenije, je od maja 1966 zopet — kakor med obema vojnoma Legija koroških borcev — samostojna organizacija in ne več »sekcija« ZVB NOV. Kako je prišlo do tega, bi moglo biti predmet posebnega članka. Glede članstva se od nekdanje Legije koroških borcev razlikuje ZPB 1918/19 predvsem v tem, da jo tvorijo le tisti borci, ki so se udeležili bojev za severno mejo Slovenije 1. 1918/19 kot prostovoljci, ne pa kot mobiliziranci. Čl. 6 statuta ZPB 1918/19 pravi: »Član zveze je lahko vsak borec, ki je v času od novembra 1918 dalje sodeloval kot prostovoljec v vojaških formacijah pri osvoboditvi in obrambi ogroženih severnih krajev Slovenije.«

Kdo je tako odločil in zakaj? Odločil je tako pravzaprav bivši mariborski okrajni odbor ZB NOV, in sicer 1. 1958. Leta 1957/58 je namreč sekcija koroških (Maistrovih) borcev 1918/19 pri okrajnem odboru ZB NOV v Mariboru začela in vodila akcijo, da naj ob 40-letnici osvoboditve Maribora izpod avstrijskega gospostva izide zbornik »Boj za Maribor in štajersko Podravje leta 1918/19«, obenem pa naj se postavi generalu Maistru kot glavnemu vojaškemu poveljniku v tem boju spomenik. Mariborski politični in občinski organi so akcijo glede spomenika v nekoliko spremenjeni vsebini podprli in odločili, da se postavi v Mariboru skupen spomenik vsem borcem za severno mejo 1918/19. S tem pa je tudi dolgaletna akcija vseh slovenskih vojakov v bojih za severno mejo 1918/19 za moralno priznanje tega boja v obliki podelitve spomenice stopila v odločilno obdobje. Spoznamo z glavnim odborom SZDL Slovenije je glavni odbor ZB NOV Slovenije pooblastil okrajni odbor ZB NOV v Mariboru (torej ne sekcijo koroških borcev), da da izdelati primerno spomenico, in sicer za borce za severno mejo 1918/19 iz vse Slovenije (ne samo za borce iz Maribora in štajerskega Podravja). Spomenica je bila izdelana v obliki listine. Prve spomenice so bile nato izročene 15. dec. 1958, na dan odkritja spomenika borecem za severno mejo 1918/19, in sicer zaenkrat predvsem tistim iz mariborskega okraja. Na tej spomenici je napisano: »Okrajni odbor Zveze borcev narodnoosvobodilne vojske v Mariboru izroča ob 40. obletnici bojev za severno mejo spomenico tovarišom... (ime)... kot priznanje za njegovo patriotsko zavest in borbenost, ki jo je pokazal kot prostovoljec v bojih za osvoboditev Maribora in obrambo severnih mej Slovenije v času od novembra 1918 do februarja 1919.« Upravičen do te spomenice, ki se je v neizpremenjenem besedilu podeljevala v nadaljnjih letih upravičencem vse Slovenije, je torej le tisti, ki se je v 1. 1918/19 boril za severno mejo prostovoljno; prostovoljci pa se je boril po besedilu te spomenice le tisti, ki se je pri-glasil v zadevne vojaške formacije vsaj do februarja 1919.

Ta odločitev ni brez problematičnosti, bila pa je v nadaljnjem smernica za sprejemanje članov v sekcijo koroških borcev 1918/19, toleriranih (statut ZB NOV jih sicer ni predvideval) pri okrajnih odborih ZB NOV in tudi za sprejemanje članov sedaj samostojne organizacije Zveze prostovoljcev — borcev za severno mejo 1918/19. Ta odločitev je preozka za tiste, ki bi hoteli imeti organizacijo vseh borcev za severno mejo iz let 1918/19, prostovoljcev in mobilizirancev, preozka pa za tiste, ki bi hoteli imeti v ZPB 1918/19 le prostovoljce v najstrožjem pomenu te besede.

Da mobiliziranci po besedilu spomenice iz 1. 1958 in po statutu ZPB 1918/19 ne morejo biti člani te organizacije, je jasno. Gotovo pa je tudi, da tisti, ki so sodelovali pri formulaciji te odločitve, niso pozabili oceniti posledice. Borci za severno mejo 1918/19 (Beograd 1950), ki je izšla v Zgodovinskem časopisu za leto 1951 in v kateri je govora o prostovoljstvu po mobilizacijskih razglasih Narodne vlade v Ljubljani oziroma v maju 1919, po mobilizacijskih razglasih dravske divizijske oblasti v Ljubljani. Ni pa to v škodo mnogih koroških borcev, ki bi jih strogo po mobilizacijskih razglasih sicer ne mogli imeti za prostovoljce, še ko je praksa članskih spremenjenih komisij postavila 15. februar 1919 kot tisti dan, da katerega se je moral koroški borec zglašiti v vojaški službi, če naj bi veljal za prostovoljca. Očitno je tu, brez kakšnega natančnega raziskavanja vprašanja prostovoljstva, mobilizacijskih razglasov, tudi Maistrovih, prevladalo gledanje z vojaškega položaja na štajerskem mejnem odseku, na katerem so z mariborsko pogodbo 13. febr. 1919 (prim.: Boj za Maribor in štajersko Podravje 1. 1918/19, Zgodovinski časopis za l. 1961, str. 145-147) bolj prenehali.

Od mobilizacijskih razglasov Narodna vlada v Zagrebu, ali Narodne vlade SHS v Ljubljani, njeneza poverjenosti za narodno branbo, moramo imeti za pravi mobilizacijski poziv, to je vpoklic določenih letnikov k vojaškemu službovanju pod kazensko sankcijo za tiste, ki se ne odzovejo, je mobilizacijski poziv, ki je bil, sicer nedatičan, plakatiran konec leta 1918 (po zajetju srbskega bana 14. decembra 1918 pri Grabštajnu in po porazu v St. Pavlu o božicu 1919). Po tem pozivu so bili dolžni zglašiti se k vojaškemu službovanju letniki 1895-1899, in sicer letniki 1899 osmega januarja, letniki 1898 enajstega, 1897 petajstega, 1896 osemajstega in letniki 1895 enainvajsetega januarja 1919. »Nepokorščina proti temu pozivu se bo strogo kaznovala po vojaškem zakonu«, tako je rečeno v tem pozivu. Brez posebne prošnje za opustitev se pozivu ni bil treba odzvati le ponovnim superarbitriranjem in rezervnim časnikom, praporščakom in kadetnim aspirantom teh letnikov. Mobilizacijski razglas komande dravske divizijske oblasti z dne 3. maja 1919 (Uradni list dravske vlade v Sloveniji z dne 5. maja 1919, št. LXXXVII) na podlagi sklepa ministrstva za vojno in mornarico in vrhovne komande v Beogradu poziva k »šestdesetletni orožni vaji« se letnike 1890-1894, tako da je bilo mobiliziranih v pravem pomenu te besede v bojih na Koroškem konec maja in v začetku junija 1919 deset letnikov od inel. 1890 do inel. 1899 in v glavnem enakimi opustitvami in olajskavam, kakor so navedene že v mobilizacijskem razglasu za letnike 1895-1899. Odkolitev okrajnih odborov ZB NOV v Mariboru v spomenici (do februarja 1919), ki se od 1. 1958 dalje podeljuje prostovoljcem, in članska sprejemna praksa z rokom 15. februarja 1919 je torej širokorazsežna, kakor bi bila strogo po mobilizacijskih razglasih, Utemeljevanje je mogoče tako odločitev in prakse zlasti s tem, da je bilo povojno ljudsko razpoloženje iz raznih vzrokov in nagibov (nekaterih načelno tudi upoštevaje vrednih) zelo protivojno in protivojaško. Na mobilizacijski razglas Narodne vlade konec decembra 1918 se mnogi niso odzvali. Zlasti dnevniki Jugoslavija je o tem mnogo pisal. Kdor je torej kljuboval temu protivojnemu in protivojškemu razpoloženju in se prijavil k vojaškemu službovanju za boj za osvoboditev ogroženih severnih krajev Slovenije vsaj do 15. februarja 1918, je pokazal zavest, ki ji je treba dati priznanje.

Brsko vprašanje je, zakaj je v 6. čl. statuta ZPB 1918/19 odpadla omenba roka do februarja 1919, ki jo ima spomenica oz. »do 15. februarja 1919«, rok, ki ga je za prvi čas po 1. 1958 postavila članska sprejemna praksa. Izkazalo se je pač, da je v množici raznih primerov prostovoljstva tako postavljane roka nevezdržno. Mobilizirani je bilo v celoti pač le 10 letnikov. Tistega, ki je bil rojen po 1. 1899 ali pred 1. 1899 in se je udeležil bojev za severno mejo 1918/19, je imeti za prostovoljce ne glede na to, kdaj se je prijavil k vojaškemu službovanju. Isto velja za rezervne časnike, praporščake in kadetne aspirante, ki niso bili individualno, po posebni službeni potrebi mobilizirani, npr. zdravniki ali zbiratelji imenovane enotele prostovoljce študente. Upoštevati je treba zlasti še poseben položaj Slovencev iz Prekmurja ali z ozemlja, okupiranega po Italijanih, ki bi se vojaški službi mogli izogniti, če bi ostali doma.

Po besedilu spomenice iz 1. 1958, po statutu ZPB 1918/19, po mobilizacijskih razglasih Narodne vlade SHS v Ljubljani oz. dravske divizijske oblasti in po praksi, kakor se je uveljavila v članskih sprejemnih komisijah, je torej prostovoljec vsak vojak, ki je 1. 1918/19 služil v vojaških formacijah, zaposlenih v boju za severno mejo in je bil: 1. rojen pred 1. 1890 oz. po 1. 1899 (npr. dijaki v »Celjski legiji«); 2. če ga je sicer zajel mobilizacijski razglas Narodne vlade v decembru 1918, a se je zglašil vsaj do 15. februarja (le za te se velja rok 15. februarja); 3. če je bil rezervni časnik, praporščak, kadet aspirant ali »enoletni prostovoljec«, pa ga ni zadel morda individualni vpoklic po posebni službeni potrebi, in 4. če je bil doma v Prekmurju ali na ozemlju, okupiranem od Italijanov, ne glede na rojstno leto.

7. člen statuta ZPB 1918/19 določa še tole omejitve: »Prijavljenec, ki se je v letih narodnoosvobodilnega boja 1941 do 1945 nacionalno omadeževal, ne more biti član zveze.« Besedilo tega člena je potrebno razlage samo toliko, da se za članstvo v ZPB 1918/19 ne zahteva organizirana aktivna udeležba v narodnoosvobodilnem boju 1941/45. Razlog je starost članov ZPB 1918/19, ki marsikomu ni več omogočala takega delovanja. Večina članov ZPB 1918/19 kljub temu izpolnjuje pogoje za članstvo v Zvezi združenih borcev NOV in je tudi dejansko članjena v njej. Marsikdo je tudi živel na ozemlju, kjer organizacija OFSN ni bila izvedena.

Končno pa je republiki odbor ZPB 1918/19 sprejel sklep, da more biti član samo tisti, ki se je prijavil vsaj do 31. januarja 1967.

L. U.

DAN VSTAJE V ZASAVJU

Letošnji 22. julij bodo v Zasavju praznovali z vrsto prireditvev. Na večer pred praznikom bodo po vseh vrhovih zagoreli kresovi, na Vrheh nad Trbovljami, kjer je bila pred šestindvajsetimi leti ustanovljena prva partizanska enota, Revirska četa, pa bodo zakurili taborni ogenj, ob katerem bodo borci, aktivisti, mladina in delovni ljudje obujali spomine na partizanska leta.

Osrednja proslava ob letošnjem prazniku vstaje slovenskega ljudstva bo v Zasavju na Vrheh nad Trbovljami, kjer bo že tradicionalno srečanje borcev in delovnih ljudi iz revirjev in Savinjske doline. Združena borcev iz Trbovelj bodo organizirala patrulje članov ZB, ki bodo po znanih partizanskih poteh odšle iz Trbovelj na Vrhe. Na Vrheh bo 22. julija dopoldne krajša slovesnost; računajo, da se bo ob tej priložnosti zbralo na Vrheh več tisoč borcev, aktivistov, mladincev in delovnih ljudi iz vsega Zasavja, iz Savinjske doline in od drugod.

V Litiji bodo pripravili na čast 22. juliju tovariška srečanja borcev v več združenjih borcev. Občinski komite Zveze mladine Litija pripravlja pohod mladine na Janče; mladinci, katerim se bodo pridružili tudi borci, bodo v Litiji položili venec k spomeniku žrtvam iz NOB, nato pa nadaljevali pot po partizanskih poteh na Janče, kjer se je na poti

na Štajersko spopadla s sovražnikom maja 1942. leta II. grupa odredov. Na Jančah bodo pripravili mladi Litijani strelsko tekmovanje.

Omenimo naj še, da bodo v Trbovljah proslave ob dnevu

vstaje slovenskega ljudstva zaključili s sindikalnimi športnimi igrami. Za praznične dni pa bodo pripravili v Zasavju več izletov za borce in člane delovnih kolektivov širom po domovini.

-M-



VELEBLAGOVNICA
nama
LJUBLJANA

NOVOSTI IZ UVOZA

ZA WEEKEND, ZA PIKNIK, ZA IZLETE IN ZA KOPANJE VSE V III. NADSTROPJU TRGOVSKE HIŠE »NAMA«, TOMŠIČEVA 2

- senčniki: veliki in mali — gibljivi in negibljivi za terase, za gostišča in za weekend ter taborjenje (nemški)
- camp fotelji — zložitveni (nemški, madžarski)
- camp mizice — zložljive (nemške, madžarske)
- camp stolčki — zložljivi (nemški, madžarski)
- camp pečice (roštiljili)
- camp kovčki s posodo in jedilnim priborom za dve ali štiri osebe
- camp kuhalniki na plin, na spirit, na benzin
- camp kasete za hrano
- zložljivi ležalniki in naslanjaji (nemški)
- gumirane trodelne blazine (madžarske)
- sotori za dve, tri, štiri in šest oseb (nemški, domači)

PRVIC PRI NAS: gumirani zračni fotelji (madžarski)
NOVI PROIZVODI — PRAKTIČNE NOVOSTI — NAKUP TUDI NA KREDIT

PRAVNA POSVETOVALNICA

Predčasna pokojnina

VPRAŠANJE: Stari ste 55 let in imate priznanih 35 let pokojninske dobe. V NOV ste vstopili jeseni 1944. Radi bi vedeli, ali se lahko predčasno upokojite. Ali za borce NOV glede predčasne upokojitve velja kakšna posebna določila? Znano vam je namreč, da se pri predčasni pokojnini pokojnina zniža. Ni vam pa znano, za koliko se zniža in v katerih primerih, prav tako tudi ne, kako je v tem primeru z borci NOV. Radi bi tudi vedeli, kako je v skladu znižanje pokojnine pri predčasni upokojitvi in povečanje zaradi udeležbe v NOV?

ODGOVOR: Ker imate 55 let in 35 pokojninske dobe, lahko zaprosite za upokojitev, vendar v tem primeru pripada le tako imenovana predčasna po-

kojnina. Predčasna pokojnina pa je v svojem bistvu zmanjšana starostna pokojnina. Za odmerjanje te pokojnine velja posebna določila o pokojninskem zavarovanju, ki so bila nedavno spremenjena. Tako določa novelirani 35. člen pokojninskega zakona, da se predčasna pokojnina odmerja tako, da se starostna pokojnina, do katere bi imel zavarovane pravice glede na pokojninsko dobo, če bi dopolnil šestdeset let (oz. zavarovanka 55 let), zmanjša in to za vsako leto predčasnega odhoda v pokoj pred dopolnitvijo te starosti za določen odstotek, ki je odvisen od dopolnjenih pokojninskih let: za 3% od pokojnine zavarovancu s pokojninsko dobo 38 ali 39 let in zavarovanki s pokojninsko dobo 33 ali 34 let; za 4% pa se zmanj-

ša pokojnina zavarovancu s pokojninsko dobo 35 let, 36 in 37 let (pri zavarovanki s 30, 31 in 32 leti). Pokojnina se ne zmanjša, če je zavarovaneec dopolnil pokojninsko dobo 40 let oz. zavarovanka 35 let, ne glede na starost. Ko pa zavarovaneec dopolni predpisano starostno mejo, ne pridobi pravice, da bi se mu odmerila nova pokojnina.

Pri vas, ki imate 35 let pokojninske dobe in ste stari 55 let, se pri predčasni upokojitvi pokojnina zniža za 20%; če bi imeli 56 let, bi se znižala za 16%, pri dopolnjeni starosti 57 let za 12%, pri dopolnjeni starosti 58 let za 8% in pri dopolnjeni starosti 59 let za 4% odstotka. Prav tako se spreminja odstotek zmanjšanja pokojnine z večjo pokojninsko dobo. Pri 38 letih pokojninske dobe znaša na primer odstotek zmanjšanja pokojnine 15 odstotkov (za 55 let), 12% za 56 let, 9% za 57 let, 6% za 58 let in 3% za 59 let. Vse te številke pa veljajo le za moške, medtem ko se za ženske ustrezno znižajo glede na sta-

rost oz. pokojninsko dobo.

Višina predčasne pokojnine znaša torej za pokojninsko dobo 35 let in za dopolnjeno starost 55 let pri moškem 60% pokojninske osnove, medtem ko velja ta odstotek pri ženskah s 30 leti pokojninske dobe in pri starosti 50 let. Pri moškem, ki ima 39 let pokojninske dobe in starost 59 let, znaša pokojnina 50,51% pokojninske osnove, kar je najvišji možni odstotek.

Za borce, ki so vstopili v NOV pred 9. 9. 1943, velja posebna določila 70. člena glede upokojitve in zanje ne veljajo določbe o predčasni pokojnini. Pač pa le-te veljajo za borce, ki so v NOV vstopili po 9. 9. 1943. Pri teh pa je opozoriti še na to, da pri predčasni pokojnini izgube pravico do povečanja pokojnine po drugem odstavku 73. člena pokojninskega zakona. Zato se vam, tudi če ste borec iz leta 1944, pokojnina v primeru predčasne upokojitve ne poveča za 30%, kot se poveča sicer drugim borcem NOV iz leta 1944.



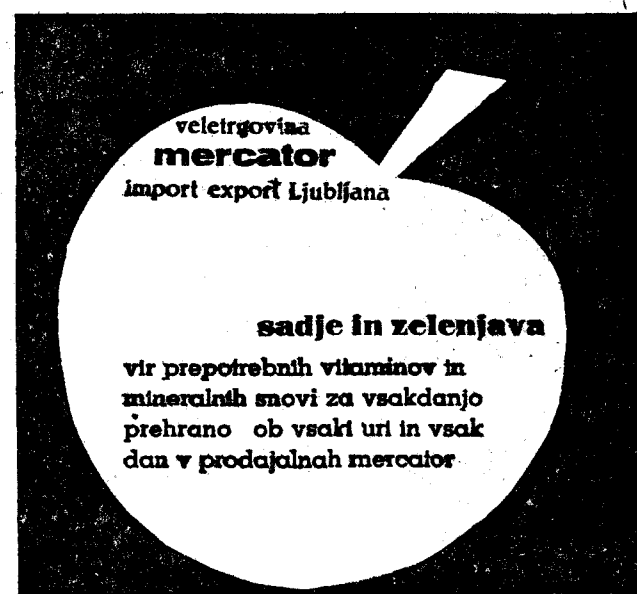
VSEM OBČANOM, NEKDANJIM BORCEM IN DELOVNIM KOLEKTIVOM OB 22. JULIJU — DNEVU
VSTAJE SLOVENSKEGA NARODA — PRISRČNE ČESTITKE Z ŽELJO, DA BI TUDI V PRIHODNJE
SLOŽNO HODILI NAPREJ PO POTI NAPREDKA!

Občinska skupščina Novo mesto
Občinski odbor SZDL — Občinski komite ZKS
Občinski odbor ZZB — Občinski komite ZMS
Občinski sindikalni svet

CESTNO PODJETJE V CELJU

ČESTITA VSEM NEKDANJIM BORCEM, DELOVNIM LJUDEM
IN POSLOVNIM PRIJATELJEM OB 22. JULIJU — DNEVU
VSTAJE SLOVENSKEGA NARODA

Spomin na našo preteklost naj bo vedno svež med nami, kajti do sedaj
prehojena pot nam je garancija, da ne omahujemo pred napori za naš lepši
jutrišnji dan



Vsem delovnim lju-
dem in nekdanjim bor-
cem najboljše želje za
napredek ob obletni-
ci vstaje slovenskega
naroda

Sava
TOVARNA GUMIJEVIH IZDELKOV
Kranj



ZNIŽANE CENE
LEŽALNIM BLAZINAM

odlične kakovosti
v industrijski trgovini

»SAVA«

prodajalne:

Kranj, Maistrov trg 2
Maribor, Trg revolucije 6
Zagreb, Gajeva 2b
Osijek, Augusta Cesarca 29
Split, Žrtava fašizma 27
Beograd, Knez Mihajlova 47
Sarajevo, Maršala Tita 15
Skopje, Ljubljanska 14

Mehanotehnika

TOVARNA IGRAČ
IN KOVINSKIH IZDELKOV

Izola

čestita vsem delovnim lju-
dem, poslovnim prijateljem
in nekdanjim borcem ob
dnevu vstaje slovenskega
naroda — 22. juliju

Bogato izbiro igrač za naše mal-
čke vam vedno nudi »Mehanoteh-
nika« Izola

IZLETNIKI — TURISTI!

Kadar vas pot zanese v SLO-
VENSKE GORICE, se oglasite v
LENARTU

Gostinsko podjetje

»GROZD«

vam nudi odlično postrežbo,
poleg okrepič razpolagamo
tudi z prenočišči

Idiličen mir med goricami je naj-
boljši recept za vedrino in du-
ševno razpoloženje.

Delovni kolektiv se toplo pripo-
roča za obisk.

Ob dnevu vstaje slovenskega naroda
prisrčno čestitamo delovnim ljudem
in poslovnim prijateljem.

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE GROSUPLJE

- nudi interesantom za nakup vse vrste stanovanjskih enot
- garsonjere, enosobna, enoinpolsobna, dvo ter dvoinpolsobna, DVOSOBNA
Z DVEMA KABINETOMA, trosobna ter troinpolsobna stanovanja na
PODROČJU OBČIN LJUBLJANA-VIČ in BEŽIGRAD
- Stanovanja bodo vseljiva v prihodnjem in naslednjih letih
- GRADIMO HITRO IN SOLIDNO
- NUDIMO UGODNE POGOJE ZA NAKUP
- Izvršujemo tudi vse vrste investicijskih objektov, vsa popravila, dozidave,
nadzidave in adaptacije
- Imamo lastne stranske obrate in projektivni biro
- Vsa pojasnila dobite telefonično ali ustno na upravi podjetja v Grosupljem

OB DNEVU VSTAJE SLOVENSKEGA NARODA
BORBENE POZDRAVE
VSEM BORCEM IN DELOVNIM LJUDEM

Imeli smo ljudi...

FRANC PAGON



V četrtek, 6. julija, se je kraj, postavljen od preminulega Franca Pagona, ki je v hudi avtomobilski nesreči na dan bora. 4. julija, izgubil življenje na glavni cesti blizu Logatca.

Pagon je bil tak, kot so pravi proletarci — ljudje brez ozkostranskega, ki jim je domovina svet, pravica, poštenost. Rojen je bil 1913. leta v mali kmečki družini v Poljanah pri Cerknem. Takratne razmere v okupirani Primorski so ga gnale v svet. Prišil je v Kranj. Tudi tu ni našel pravičnega, svojega domovine. Še kot obrtni vajenec se je že udeleževal raznih naprednih akcij. Tako preizkušen je bil leta 1941 med prvimi v Stražišču za organizacijo odpora in boja proti nasilju. Ves levi breg Save ga je poznal kot neutrudljivega, polničnega delavca in sekretarja partijske organizacije. Za njegov velik prispevek osvobodilnemu boju je prejel štiri odlikovanja; med njimi so tudi medalja za hrabrost, red republike z bronastim vencem in red zasluge za narod s srebrno zvezdo.

Tudi vsa povojna leta je z nezmanjšanim zagonom in vero v lepšo prihodnost sodeloval v družbeno političnih organizacijah. Skoraj da ni organizacije v Kranju, kjer ni bil ne le kot član, marveč kot prizadeven organizator. Najbolj pa ga kot organizatorja poznajo borci in vojaški vojni invalidi.

Pred njegovimi posmrtnimi ostanke na katafalku v Domu partizana v Stražišču so se vrstili strazhe njegovih sodelavcev in aktivistov, današnjih družbenih delavcev, prebivalci Kranja, zlasti iz Stražišča, pa so se od njega poslavljali, ker so ga poznali kot sposobnega organizatorja in dobrega človeka. Ob grobu pa so se vrstili pevski zbori in govori ter salve vojakov.

Tovariša Pagona bomo ohranili v večnem spominu.

FRANC ŠPOLAR



14. junija je po ljudski zahtevi bolezni v Novem mestu umrl rezervni poročnik JLA Franc Špolar iz Mirne peči.

Pokojni tovariš Franc se je rodil 11. novembra 1924 v Cerknjah pri Trebelnem. Ko mu je bilo šest let, je moral od hiše. Pri raznih kmetih okrog Trebelnega, Mokronoga in Mirne peči je služil kot pastir in nato kot kmečki delavec do leta 1941. Takrat se je že vključil v narodnoosvobodilno gibanje. Vstopil je v Cankarjevo brigado; to je bilo v začetku leta 1943. V borbah pri Primskovem je bil hude ranjen; ranjen je bil, ko je reševal svojega ranjenega komandirja čete.

Po kapitulaciji Italije je bil premeščen v 1. slovensko artiljerijsko brigado. V tej brigadi je ostal do osvoboditve oziroma do razpusta brigade.

Soborci so tovariša Špolarja poznali kot dobrega tovariša in hrabrega partizana. V JLA je ostal do leta 1954. Takrat so ga invalidsko upokojili, nato pa se je poročil in se nastanil v Mirni peči. V nekaj letih si je postavil daleč naokrog poznan gostinski lokal. Pri svojem delu pa tovariš Franc ni pozabil na družbenopolitično delo. Marljivo se je udeleževal pri delu ZB in ZVVI Sentjurje. Več let je bil predsednik organizacije.

Slava njegovemu spominu!

Odškodnino za vivo-eksperimente je prejelo 448 oseb

Na zadnji seji predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije so razpravljali tudi o poročilu Komisije za določanje odškodnine osebam, na katerih so delali vivo-eksperimente. Ta komisija je že zaljučila delo. Iz njenega poročila povzemamo nekaj podatkov.

Komisija je imela precejšnje težave prav s tem, ker je Zvezna republika Nemčija omejila število eksperimentov. Navajali so, da je bilo v raznih koncentracijskih taboriščih med drugo svetovno vojno samo 2000 takih eksperimentov. Toda komisija je prejela 3974 prijav. Ker pa so

let, sodelovali pri urejanju te zadeve.

Ob proučevanju prijav in reševanju posameznih primerov je komisija ugotovila, da gre sicer za mnoga surova in strahotna mučenja, ki pa jih ni mogoče smatrati za poskuse. Med prijavi jih je bilo precejšnje število takih, ki so jih vložili vojni ujetniki, a v le-teh taboriščih sploh niso delali poskusov. Prijavljale so se tudi družine internirancev, umrlih v taboriščih. Precej je bilo tudi prijav internirancev, v Italiji, Madžarski, Albaniji, Grčiji in tudi nekaterih taborišč v Nemčiji, za kate-

prič. Za določeno število primerov je tudi našla dokaze o poskusih in to tam, kjer stranke niso imele dokazov.

Od 3974 prijav je komisija priznala odškodnino v 348 primerih. Med te so razdelili milijardo in 493 milijonov dinarjev.

Drugostopni organ, zvezni sekretariat za finance je prejel 1400 pritožb. Od teh jih je bilo pozitivno rešenih le 41.

Obsežno administrativno delo v zvezi z vsem tem je opravil Urad za zaščito jugoslovanske imovine v tujini. Od leta 1953 dalje je urejal to zadevo, pripravljaj gradivo za pogovore in dosegel sporazum z ZR Nemčijo. Njegovo delo je bilo najintenzivnejše v letih 1964 do konca 1965. V tem času je tudi Komisija delala najintenzivnejše in izdala največje število odločb.

Komisija je končala svoje delo. Denar, ki ga je prejela, je razdelila. Svoje delo je končala 12. maja 1967 in je s tem dnem zvezni sekretariat za finance tudi razrešil vse njene člane.

Objava

Krajevna organizacija ZB Hotedršica bo 23. julija ob 15. uri odkrila spominsko ploščo na Korenčevi hiši v Žiberšah Jožetu Popitu, ki je 29. avgusta 1942. leta kot partizan Dolomitskega odreda zgorel v omenjeni hiši. Vabljeni so vsi tovariši in tovaršice, ki so se v tistih časih zadrževali na tamošnjem terenu, kakor tudi vsi domačini. Pripravljen je kratak kulturni spored. V primeru slabega vremena bo slavlje pod streho.

Karol Leskovec

Obnovili bodo vas Lipo

Republiški odbor ZZB NOV Hrvatske je dodelil 400.000 novih dinarjev za popravilo oziroma obnovo hiš in celotne vasi Lipo, ki jo je leta 1944 požgala nacistična kazenska ekspedicija. Najprej bodo obnovili hiši Franeta Kalčiča in Ivana Ujčiča, ker sta v najslabšem stanju, popravili pa bodo tudi druge strehe oz. hiše. S sredstvi fonda za obnovo vasi in s pomočjo podjetja za razdeljevanje električne energije v Ilirski Bistrici bodo zgradili tudi novo transformatorsko postajo. Asfaltirali bodo tudi cesto Rupa—Lipa, ki so jo zgradile enote JLA.

bili predpisi za priznanje odškodnine za posledice vo vivo-eksperimentov zelo strogi, so ocenjevali te posledice strokovnjaki iz vojaško-medicinske akademije, ki so veliko prispevali za razčiščevanje situacije ne samo pri nas, marveč tudi v Nemčiji; kajti dokazati je bilo treba, da Nemci niso priznali, da so v nekaterih taboriščih delali take poskuse.

ra pa ni bilo mogoče ugotoviti, da so v njih delali poskuse.

Komisija ni pri izdajanju odločb upoštevala samo navedbe prijavitelcev, marveč je proučevala tudi dosegljivo literaturo o koncentracijskih taboriščih, sama je iskala dokaze in izjave

OBISK V ČRNEM POTOKU

Spomladi je nekdanja fevdalna graščina Črni potok — od Litije je oddaljena 5 km — v najlepšem razkošju. Sicer pa je v tej graščini vedno prijetno in domače. Črni potok je danes pomembna socialna ustanova v litijski občini. Tu je urejen zavod za ostarele. Dom počitka Tisje, imenovan v spomin na bitko na Tisju, dne 24. decembra 1941. Na Tisju so se prvič udarili partizani z Nemci in jim prizadeli hude izgube.

V Črnem potoku živi danes okrog 80 oskrbovancev. Direktor ustanove je nekdanji borec Pero-Vladan Primc. Tudi njegov prednik je bil partizan, znani zasavski partizan Slavko Zagore-Črni, po rodu iz Poljske nad Litijo. Oba partizana sta požrtvovalno napela vse sile, da bi bilo starim oskrbovancem v jeseni življenja najlepše.

Graščino Črni potok obdaja privlačna soseska: nekdanji Valvasorjev grad Bogenšperk. V bližini so tudi vinorodne Jazbine in Brezje. Na sosednjem Grilovcu je idilična lovska koča, last lovske družine Šmartno pri Litiji. Nad Črnim potokom se dviga Riharjevec in še više so izletniški kraji Javorje in Felčič vrh, kjer se prevrže zasavska dolina na dolensko stran, k reki Krki. V to okolje je postavljen Črni potok. Je dokaj velika stavba z več gospodarskimi poslopi. V zadnjem času so preuredili stavbo, izboljšali kuhinjo, vodovod, pralnico, sanitarne naprave. Povsod je čutiti skrbno roko upravnika in dru-

gega osebja.

V pomenku pod veliko jablano Črnega potoka sem izvedel še to in ono. Da so iz lastnih prihrankov investirali v dom 15 milijonov. Vsekakor bi kazalo število ležišč še povečati, ker je prošnja za spre-

sveta, ker me je zanimala vasi, kjer je pisal pisatelj Finžgar svoj »Pod svobodnim soncem«.

Vlado Primc mi je pripovedoval: »Sem iz kmečke hiše, po domače pri Zogarijih, v bližini turjaške ceste. V druž-

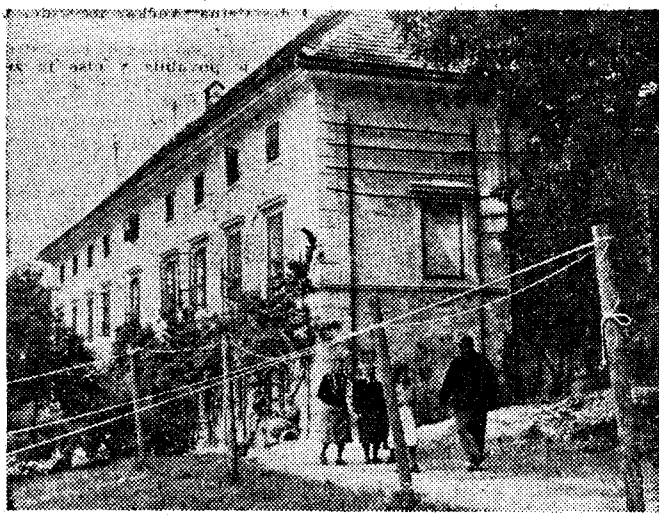
lje samostojna občina; štela je okrog 1400 prebivalcev. Duša naprednega gibanja je bil šolski upravitelj Andrej Flajs, ki je odšel med prvimi v partizane. Okupator mu je ubil ženo — učiteljico.«

Prvi okupatorski vojaki so vstopili v želimeljsko dolino na velikonočno nedeljo dne 13. aprila 1941. Skozi vas so se valile dolge kolone italijanske vojske. V vasi je ostalo kakih 250 mož savojске vojske, ki so postali strah in trepet. Domačini pa se jim niso uklonili in so jim nudili odpor na vsakem koraku. Se tisto pomlad so se okoliški fantje stegli z italijanskimi vojaki na Golem, ker niso pustili, da bi okupatorji plesali s slovenskimi dekleti. Maševanje je brž sledilo. Okupatorji so polovili nekaj zavednih fantov in jih odpeljali v zapore in internacijo.

Na bližnjem Golem je prišlo spet do obračuna leto dni kasneje. Tedaj so laški okupatorji požgali vaš Golo. To se je zgodilo v marcu leta 1942, ko je okupator požgal razen Golega še nekaj drugih zaselkov v sosesčini.

Vlado Primc, nekdanji partizan Pero, ve še mnoge podrobnosti o borbah v Želimlju in o zavednosti domačinov in okoličanov. Okolica Želimlje je bila enotna v borbi proti okupatorju. Lado se je boril v Tomšičevi brigadi in pozneje v jurišem bataljonu 18. divizije. Spomini na tisti čas so bogati in nepozabni. Treba jih bo zapisati, da ne bodo utonili v pozabo.

JOŽE ŽUPANČIČ



DOM POČITKA V ČRNEM POTOKU PRI LITJI, LEPA SOCIALNA USTANOVA ZA STARE IN ONEMOGLE

jem v zavod vedno več. Med oskrbovanci so pretežno delavci. Nekaj jih je bolnih zaradi posledic vojne.

Tudi srečanje z direktorjem doma Vladom Primcem in njegovo rojstno vasjo Želimlje ter njenimi partizani je bilo poleg srečanja z domom partizanov in gojenci, prijetno. Želimlje leže med Ljubljano, Igom in Turjakom.

Ta kraj dobro poznam. Bil sem tam, na robu barjanskega

ni nas je bilo poleg očeta in matere pet bratov in ena sestra. Mati Uršula je zdaj oskrbovanka v domu počitka v Črnem potoku.

Ko je pridrl laški okupator v Želimlje, smo se takoj odločili za partizane. Krvni davek naše družine je bil velik. V partizanih so padli moj oče Janez in trije bratje: Janez, Polde in Herman.

Vlado je nadaljeval:

»Pred vojno so bile Želim-

Srečanje borcev Cankarjevega bataljona

Pred nedavnim so se v gostilni »Zelenica« na Selu pri Zirovnici sestali bivši borci Cankarjevega bataljona. Mnogi od teh tovarišev so se ob tej priložnosti videli prvič po 25 letih; poslednjič so bili skupaj pod Stolom. V tovariških pogovorih so oživele borbe, pohodi po temnih nočeh, zasneženih strminah, hajke in tabori. Večina tovarišev se je takrat poznala le po partizanskih imenih in vzklikov kot tale: »...pomislite, šele sedaj, po 25 letih sem ugotovil, da sem bil s Štepslom v isti zasedi, ko smo zažgali most v Mostah.« iz ust Tineta, se ni manjkalo. Ta Štepsl je namreč Tone Matoh.

Kmalu nato so v dvorano prišli odborniki krajevne skupnosti, matere padlih borcev, predstavniki krajevnih družbeno-političnih organizacij in drugi. Prišli so, da se bodo skupaj s cankarjevci udeležili slavnost-

ne seje KS, posvečene krajevnemu prazniku in spominu na akcijo partizanov na žirovski most ter streljanje 28 talcev. Ker so borci slavili 25. obletnico ustanovitve Cankarjevega bataljona, je na slavnostni seji govoril predsednik občinskega odbora ZZB NOV Jesenice Franc Konobelj-Slovenko. S seje sta dva kurirja odnesla venec na spomenik talcev v Mostah in na pokopališče borcev na Breznico.

6. avgusta letos se bodo ponovno sestali vsi borci Cankarjevega bataljona, ko bo njihovi enoti jeseniška, radovljiška in škofjeloška občina podelila domicil.

J. Vidic

Na sliki: borci Cankarjevega bataljona: Ivan Vovk-Zivan, Tine Dolar-Ciro, Tone Matoh-Štepsl, Marjan Šifer-Kuki, Franc Baloh-Sambo, Ivan Gašperin-Mitja, Franc Mulej-

Suljo, Franc Papler-Boris, Alojz Pohar-Gregor, Jože Rebolj-Planinc, Martin Skomavc-Davorin,

Albin Zemva-Nande, Franc Konobelj-Slovenko, Janez Kavčnik-Tomaž in Ignac Zupančič-Zupan



Črpalka za gnojnico in goste tekočine s priključkom na

3 faze. Imamo tudi monoparne in na bencinski motor. Mo-

tor se lahko vsesplošno uporablja.

Kapaciteta črpalke 800 l na minuto.

Izdelek zahtevajte pri

»AGROTEHNIKI«

v vašem kraju ali direktno pri proizvajalcu

»FERRALIT« Žalec

DROBNE zanimivosti

● ZDA močno zaostajajo za SZ v uporabi atomske energije za mirne namene. Na to so opozorili ameriško vlado in javnost znanstveniki ameriške komisije za atomsko energijo. Poudarili so, da pride na ZSSR okrog 37 % miro-
ljubnih termoelektrarnih raziskav na svetu, na ZDA 20 %, na vse druge države skupaj pa približno 40 ali nekaj več odstotkov.

● Najmočnejši vir umetne svetlobe, ki je bil doslej iznajden, je žarnica »sirius«. V njej se ne raz-
žari žica kakor v navadni žarnici, marveč plin. Ugotovili so, da se spremeni v navadni žarnici v svetlobo samo manjši del električne energije. V žarnici, ki so jo sovjet-
ski inženjerji izdelali imeno »sirius«, je mešanica plinov. Ta žarnica iz-
koristi neprimerno večjo količino električne energije. Ko se žarnica priključi na električni vod, se plin v »siriusu« razžari do toplote 8000 stopinj Celzija in daje tolikšno svetlobo, kolikor bi dalo 25.000 navadnih 50-vatnih žarnic, ki bi porabile 1250 kW, medtem ko po-
rabi »sirius« za isto količino svetlobe le 300 kW.

● Najmanjši televizor na svetu so izdelali za poskusne namene v ne-
kem ameriškem laboratoriju. Razsežnosti televizorskega sprejem-
nika so: 63x106x31 mm, prečnik njegovega ekrana pa znaša 29 mm. Vsi elektronski deli, med njimi tudi 29 tranzistorjev in 14 diod (elektronk z dvema elektrodama), so nameščeni v škatli, ki obsega samo 6,3 cm³. Televizor ima vde-
lane baterije in troši samo 1,5 vata. Prav majhen televizor, ki ga je izdelal 26-letni angleški študent Oliver Sinclair, pa ni večji kot kartonček za cigarete. Ta minia-
turni televizijski sprejemnik ima 30 tranzistorjev, električni tok pa črpa iz šestih navadnih baterij. Prečnik ekrana meri samo 5 cm. Televizor ima 13 kanalov.

● Najmanjši elektromotorji, ki so jih nedavno izdelali na Japonskem, niso večji kot naprtnik, v ZSSR izdelani pa so komaj tako veliki kakor glavica vžigalce, en motor pa je celo tako majhen kakor makovo zrno, ima pa 15 delov. V Belgiji so izdelali motor, ki ni večji kot bučikina glavica; temu motorju so izdelali v Švici ležišča iz rubina.

● Stroj, ki bo delal hudo kon-
kurenco čevljarjem. Tak stroj iz-
deluje v britanski družbi CIC Engineering. Ta stroj lahko izdela in namesti na čevlji plastičen pod-
plat v 90 sekundah. Pri otroških čevljih pa opravi stroj ustrezno delo v petih 55 sekundah.

● V ZDA izdelujejo jedrski ra-
diator za individualno uporabo, ki bo omogočil potapljačem, da se bodo lahko brez strahu potapljali v globine polarnih vod. Ta radi-
ator bo tehtal nič več kot 15 kg, deloval bo pa s pomočjo plutonija 235. Potapljač ga bo nosil na hrbtu.

● Eden najgloblji jaskov v Evropi je 825 m globoki jasek v rudniku boksita pri Drnišu v Dal-
maciji.

● Banana je sad prastare kul-
ture, drevesu podobne rastline, ki je doma v vzhodni Indiji. Banano so prinesli v Evropo Portugalci sredi XVI. stoletja. Banano vsebuje 22 do 23 odst. ogljikovih hidra-
tov: škroba in sladkorja; sprito tega je njena kalorična vrednost večja kot ustrezna vrednost kate-
rega koli drugega svežega sadja. Banano uživajo v tropskih krajih, kjer jo gojijo: surovo, kuhano, praženo, pečeno, in sicer ne samo kot posladek po kosilu ali večer-
ji, marveč kot osnovno živilo, ka-
kor npr. pri nas krompir. Po kemični sestavi je banana podobna krompirju, po kalorični vred-
nosti pa ga, v vsakem pogledu, prekaša. Največ banan izvažajo dežele Srednje Amerike — Hondu-
ras, Gvatemala, Kostarika, Mehika, Panama — Kolumbija, Jamaika in Kanarski otoki.

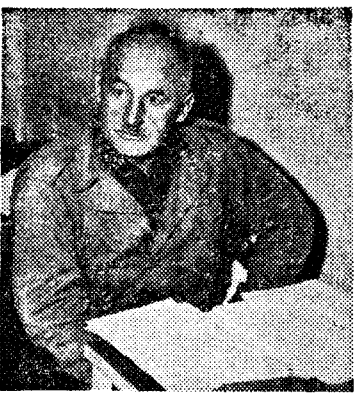


»TV 15« izhaja vsak teden —
izdaja ga Izdavalstvo Zveze
druženj borcev NOV Slovenije —
Zavod »Borec«, Ljubljana.
Beethovnova 10 — Tisk in kliš-
e CZP Ljudska pravica, Ljub-
ljana. Kopirarstva 2 — List
ureja uredniški odbor — Letna
naročnina 800 dinarjev oziroma
16 novih dinarjev — Posamezna
številka stane 40 din oziroma
10 N-par — Naročnino pošilja
na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, pri-
loščje, p. predal 598-XI, ali na
čepovni račun pri Narodni
banki 501-8-29 — Telefonske
številke: Glavni in odgovorni
urednik 21-901, tajništvo in no-
vinarji 22-313, uprava 22-607 —
Rokopisov ne vračamo.

Nova odkritja s procesa proti vojnim zločincem v Nürnbergu

V celicah po obsodbi

Iz spominov ameriškega zdravnika Gustava M. Gilberta, ki je bil psihiater nacističnih zločincev v Nürnbergu



STIRJE IZMED NA SMRT OBSO-
JENIH NACISTIČNIH ZLOČINCEV:
RIBBENTROP, STREICHER, KEI-
TEL IN ROSENBERG

1. oktobra 1946 popoldne, ko so se obsojeni pripravljali, da gredo v sodno dvorano, kjer naj bi slišali branje obsodbe, sem odšel na pogovor z oproščenimi Schachtom, Papnom in Fritzschejem, ki so se pripravljali na preselitev v tretje nadstropje.

Fritzsche je bil tako razburjen, da je bilo videti, kot da je izgubil ravnotežje, saj se je med hojo kar opotekal. »Ves omoti-
čen sem,« je rekel, »ob misli, da bom svoboden in da me ne bodo poslali v Rusijo. To je več, kot bi lahko upal.« Zadovoljen je bil, ker je sodišče ugotovilo, da ni bil hujskač k sovražstvu kot na primer Streicher.

Von Papen je bil ves navdušen, vendar se mi je zdel ne-
koliko presenečen. »Upal sem, da bo tako,« mi je rekel, »ven-
dar pa tega nisem pričakoval.« Potem se ga je polotilo sočutje do Neuratha, vzel je iz žepa pomarančo, ki jo je prihranil po kosilu, ter me prosil, naj mu jo nesem. Tudi Fritzsche me je prosil, naj dam njegovo pomarančo Schachtu. Schacht pa jo je kar sam pojedel.

Ko so obsojeni slišali sodbo in so se vrnili v celice, je bila moja dolžnost oditi v njihove celice ter jih vprašati, kako so kaznovani. Goering je prihitel v celico, bil je bled, oči pa je imel izbuljene. »Na smrt!« je vzkliznil, se sesedel na pograd in poskal knjigo. Hlinil je brez-
briznost, toda roke so mu drhte-
le, oči je imel mokre in težko je dihal. Prizadeval si je, da bi premagal razburjenost, in s sla-
boknim glasom me je prosil, naj ga za trenutek pustim samega.

Hess je ošabno prišel v ce-
lico in se pri tem živčno smejal. Rekel je, da ga niso hoteli po-
slišati, in izjavil, da ne ve, kako je obsojen, sicer pa da ga to sploh nič ne briga. Ko mu je stražar smel lisice, je vprašal, zakaj je bil vklejen, Goering pa ne. Potem je zamomljal, da gre bržkone za posebno pozor-
nost do obsojenca številka 1, nakar se je začel smejati. Neki stražar mi je potem povedal, da je bil Hess obsojen na došmrtno ječo.

Ribbentrop je bil prestrašen in razburjen. Hodil je gor in dol po celici in mrmral: »Na smrt! Na smrt! Zdaj ne bom mogel napisati čudovitih spom-
inov!« Potem se je usedel; bil je docela uničen človek in nje-
gove oči so strmele v prazno.

Ko sem prišel v Keitlovo ce-
lico, je bil obsojenec že v njej. Hodil je sem ter tja s stisnjeni-
mi pestmi, otdrdelimi rokami in grozo v očeh. »Smrt z obeše-

njem,« je rekel z zlomljenim in prezirljivim glasom. »Pričakoval sem, da mi bodo prizanesli vsaj s tem: Ne hudujem se na vas, doktor, če ste zadržani do človeka, ki je obsojen na vešala. Popolnoma vas razumem. Toda jaz sem še zmerom takšen kot nekoč. Če hočete, me v teh zadnjih dneh lahko obiščete.« Rekel sem mu, da bi to tudi sicer storil.

Brezizrazni Kaltenbrunnerjev obraz ni kazal nobenega ču-
stva. Toda zadoščalo je, da sem mu stisnil roko, pa sem ugotov-
vil, da je otrpnil od strahu. »Na smrt!« je zajekal, drugega pa ni mogel izgovoriti.

Frank se je skušal nasmeh-
niti, vendar me ni pogledal. »Smrt na vešalih,« je rekel in prikimal. »Zaslужil sem in pričakoval sem, da bo tako. Zme-
rom sem vam tako govoril. Ven-
dar pa sem zadovoljen, da sem imel možnost obrambe in čas, da sem razmislil o vsem, kar se je zgodilo.«

Rosenberg se je zarežal, ko se je preoblačil v celico: »Visli-
ce! Vislice! To ste hoteli, kaj-
ne?«

Streicher se mi je zaničljivo nasmehnil: »Na smrt, seveda. To sem tudi pričakoval. Sicer pa ste vsi že vedeli.«

Funk je pozorno gledal stra-
žarja, ki mu je snemal lisice. Potem se je s sklonjeno glavo začel sprehajati po celici, kot da ne bi mogel prenesti bremena. »Došmrtna ječa! Kaj bo s tem človekom? Saj me ne bodo ime-
li v zaporu do konca, ne? Niso hoteli tako, ne?« Potem je za-
momljal, da ni presenečen, ker je Fritzsche oproščen, da pa je zelo zelo začuden, ker nista obsojena Schacht in von Papen.

Doenitz se ni mogel obvla-
dati. »Deset let,« je rekel. »V redu! Konec koncev sem lahko pojasnil, kako je bilo s podmor-
niško vojno. Povedal je vaš admi-
ral Nimitz. Saj ste slišali, kaj?« Dodal je, da je prepričan, da ga je admiral Nimitz popo-
lno razumel.

Brž ko je Raeder prišel v ce-
lico, se je potrudil, da bi spre-
govoril s kar se da naravnim glasom, in vprašal je stražarja, ali bodo prišli ponj popoldne. Potem se je opotekel od vrat in ko sem prišel v celico, mi je rekel, da noče z nikomer govo-
riti. Ostal sem zunaj in ga skozi lino v vratih vprašal, na kaj je obsojen. »Ne vem,« mi je odgo-
voril, »ne spominjam se.« Neki stražar mi je povedal, da je bil obsojen na došmrtno ječo.

Von Schirach je zravnano, z resnim in napetim obrazom šel proti svoji celici. »Dvajset!« je

vzkliknil, ko mu je stražar snel lisice. Rekel sem mu, da bo že na veselo, ko bo zvedela, da ni obsojen na smrt, kot se je bala. »Hitra smrt je boljša od počas-
ne,« je rekel. Potem me je vpra-
šal, kako so bili obsojeni drugi. Rekel je, da je tako tudi priča-
koval.

Saukel se je potil in se tre-
sel po vsem telesu. »Obsojen sem na smrt,« je zajekal. »Ob-
sodba po moje ni pravična. Nik-
dar nisem bil krut. Zmerom sem hotel dobro delavec. Česa takega ne morem prenesti.« Potem je zajekal.

Jodl je šel proti celici ves tog in z dvignjeno glavo. Izgibal se je mojemu pogledu. Ko je bil brez lisic, se je nekaj trenu-
tkov obotavljal, kakor da ne more odpreti ust. Vsa kri mu je šla v glavo. »Smrt na vislicah!« Tega res nisem zaslužil. V re-
du, vsak mora prevzeti svoj del odgovornosti. Toda tole...! Usta so mu zadržala in komaj ga je bilo slišati: »Tega nisem zaslužil.«

Seys-Inquart se je nasmeh-
nil, toda njegov glas je pokazal, da samo hlini brezbriznost. »Smrt na vešalih,« je rekel, po-
tem se je spet smehljajal in sko-
mizgal z rameni. »Glede na sploš-
ni položaj pa drugača niti ni-

sem pričakoval. Vse je v redu.« Potem me je vprašal, ali bo še dobil tobak, takoj nato pa se je opravičil, da se v tako pomemb-
nih trenutkih vede tako malen-
kostono.

Speer je planil v »živčen smeh:« »Dvajset let. Odlično, je kar pravično. Glede na dejstva mi manj niso mogli dati. Ne pritožujem se. Rekel sem že, da morajo kazni biti stroge. Ne pritožujem se zaradi svojega dela krivde. Smešno bi bilo, če bi tarna! Zadovoljen sem, da je Fritzsche oproščen.«

Von Neurath je zajekal: »Petnajst let.« Komaj da je go-
voril in bil je ganjen, ko sem mu dal Papnovo pomarančo.

Frick je skomignil z rameni in vse do konca je bil brezčuten. »Vešala. Nič drugega nisem pričakoval.« Potem me je vprašal, kako so obsojeni drugi. Odgovoril sem mu, da je bilo izrečenih enajst smrtnih obsodb z njegovo vred. »Tako, enajst smrtnih ob-
sodb?« Pričakoval sem jih štiri-
najst. Dobro, pričakujem, da bo-
do naglo opravili!«

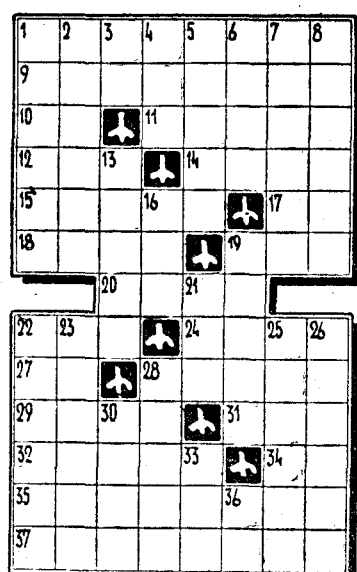
Ko si je Goering toliko opo-
mogel, da je lahko govoril, je rekel, da je seveda pričakoval smrtno kazen, da je zadovoljen, ker ne bo končal v ječi, zakaj na došmrtno ječo obsojeni ne postanejo nikdar mučniki. Toda v njegovem glasu ni bilo nekda-
njega in običajnega poroga. Vi-
deti je bilo, da je naposled uvi-
del, kaj se pravi, da se mora srečati s smrtjo.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Križanka

VODORAVNO: 1. naziv sloven-
skega partizanskega odreda, ki je deloval na Stajerskem; 9. kirurg, snemalec filma; 10. 15. in 4. črka abecede; 11. mesto v južni Turčiji; 12. navihane; 14. zavarovan; 15. veliko jezero na severu evrop-
ske SSSR; 17. osebni zaimek; 18. nebesni obok; 19. nemški spolk; 20. lahko hlapčeva snov; 22. dvoji-
ca; 24. sovjetska telegrafska agen-
cija; 27. kratka za račun; 28. um; 29. enak, raven; 31. tovarna v Ce-
lju; 32. jezero v Kareliji (SSSR); 34. kratka za izvršni svet; 35. stro-
ški za vzdrževanje; 37. priimek narodnega heroja, organizatorja osvobodilnega gibanja pod Gorjan-
ci, padel septembra 1942 v Becele-
tovi jami pri Novem mestu (par-
tizansko ime Batreja).

NAVPIČNO: 1. mostovni čoln; 2. kraj pri Trstu, kjer se je bila hu-
da bitka za osvoboditev Trsta, ma-
ja 1945; 3. kratka za hidroelek-
trarne; 4. znamenja pomarančnega soka; 5. žensko ime; 6. vrsta naših cigaret; 7. država v vzhodni Afri-
ki; 8. kraj v Romuniji, ob madžar-
ski meji, blizu Arada; 13. večja po-
soda za vodo; 16. pripadnik staro-
davnega naroda v Evropi; 21. grška črka; 22. destilacija; 23. ime pred leti umrle javne delavke Ocepke; 25. pripadniki židovske rase; 26. podoficer bivše jugoslovanske vojske, ki so ga Nemci obe-
sili v Kranju leta 1941 (Milorad); 28. rod; 30. rt na južni obali Avstra-
lije; 33. katan; 36. kratka za »na-
šega štetja«.



RESITEV PREJSNJE KRIŽANKE

VODORAVNO: 1. pokop; 6. Are-
tino; 13. otava; 14. Bidovec; 15. ko-
mis; 16. ep; 17. pare; 18. prišlec; 21. non; 22. PR; 24. Ace; 25. tel; 27. na; 28. lek; 30. aspirin; 33. Iseo; 35. ta; 36. Klein; 39. Volčjak; 41. Nemke; 42. akterka; 43. Oklep.

netovem žepu. Pa bo potem prišla jesen in z njo novi iz-
datki, vsakodnevnne potrebe. Treba bo kupiti krompir, sad-
je, tri fantke obleci in obuti, skratka, denarja nikakor ne bo preveč. Vendar je Tone sklenil, da bo vzel teden dni dopusta že na začetku julija. Stanovanje bo treba prebelditi, žena je nekaj bolna in s fant-
ki bo treba k Savinji. Ali zlo-
deji na zeleni veji Načrt je pokvaril funkcionar turistične-
ga društva. Takole je začel:

GOLDING». To je v kottiču čudovite doline, del, kjer ži-
vimo Slovenci. Povsod. Samo v naši restavraciji ne. Tu žive pristni Nemci. Nemški otok sredi slovenskega morja. Zase-
den je do zadnjega kottiča. Deset ležišč, deset: tujih go-
stov. Turisti so. Iz dežele, ki si jo bomo zakupili na vse večne čase. Kuhinja dela s polno paro. Zmeda kuharske umetnosti. Tako mora biti. Za-
radi slovesa turističnega dru-
štva. Tu so vendar ljudje iz

voljni ljudje so na ves glas peli.

— Wir sind zwei guten Kameraden!...

Tone, ki vse to gleda in se spominja mučenja v zaporu in stradanja v ujetništvu, v tabo-
rišču smrti, pa ko se vidi dva-
krat ranjenega in okoli sebe grnajo pobitih tovarišev, jim ne verjame. Morda nima prav. Ne da se pomagati. Rane še niso zaceljene. Tone počasi, previdno odpušča, pa med de-
lom tiho brunda.

In na vprašanja sploh ne odgovarja. Pa če že kaj zine, zine slovensko besedo. In go-
tovo je, da zna nemški. To je povsem nekaj razumljivega, samo po sebi umevnega.

Zgoraj vreščijo tranzistorji, brnijo mercedesi, udarja nem-
ška pesem. Gostje so zadovolj-
ni.

Mogoče ima kdo izmed njih koga na vesti, katerega ime je vklesano v marmoro.

Šesti dan letnega dopusta. Tovariš direktor je že močno nestrpen. Prišel je h greznici v spremstvu veselih gostov. Olikano se je prijel za nos in zaklical v globino.

— Hej, Anton, schon vertig machen?...

Toneta je popadla strahovi-
ta jeza. Zamahnil je z zidar-
sko žlico in cementna godlja se je razlila po zariplem obra-
zu.

— Saj nisem švaba!

Vendar je tovariš direktor še tisti trenutek ujel drobtinico dobre volje in cenjenim gostom razložil v polomljeni nemščini.

— To je pa naš likof, delo je končano!

Tone zleze iz greznice in jo zavaruje z betonskimi pokro-
vi. Ko gostje to vidijo, za-
vreščijo kot srake.

— Arbeit macht die Freude!...

Miza v kotu se šibi od na-
polnjenih steklenic. Placali so gostje. Tone se je umir in za-
teval plačilo. Ker gospodarja ni bilo pri roki, sta poračuna-
la kar z gospodinjico. Tristo pet-
deset novih dinarjev mu je našlela. Naročil je liter naj-
boljšega, plačal, pa v duško izpraznil in utrujen odšel pro-
ti domu.

Gospodinja si je pod toplo prho umila toliste ročice.

— Kaj hočemo, kšeft je kšeft!

—dk—

Tonetov dopust

— Tone, ti si na dopustu?
— Mhm.
— Delo imam.
— Kaj pa?
— Restavracija nima ureje-
ne greznice in ne smetiščne jame. Včeraj je prišla sanitar-
na inspekcija in je zahtevala, da se zadeva takoj uredi. Za-
radi ugleda in higiene. Saj veš, gosti. Polno tujcev. Sami Nemci. Ti zlodeji pa so tako objestni. Natančni so. Imajo izreden smisel za čistočo. Povsod imajo oči. Hočete? Do-
bro plačamo. Teden dni tristo novih dinarjev! Niso to mačje solze. Primil!

In Tone je res prijel. Poz-
neje mu je bilo žal. Tudi v hmelju bi potem avgusta zaslu-
žil, tako pa bo moral takrat beliti stanovanje. Vidite, pa človek včasih nasede, drži se ga smola. Ne da se pomagati. Eni gredo na morje, drugi v planine, Tone pa kramp in lopato na rame in hajd v ja-
mo. In tu se pravzaprav prične prava zgodba.

Nad restavracijo visi na-
slov: »GOSTIŠČE SAVINJSKI

tujine. Pripeljali so se v raz-
košnih limuzinah. In zdaj so tu. Uživajo. Jedo, zabavajo se, sprehajajo, kritizirajo, zehajo in spijo. Saj je vendar leto mednarodnega turizma! Prine-
sli so dežve. Pristne nemške marke. In z njimi hočejo ži-
veti. Zakaj naš delovni človek z borimi dinarji tega enostav-
no ne zmore. Brez dinarja v žepu izgine, usahne še taka le-
pota.

Onstran ceste stoji spome-
nik. Spomenik padlini. Precej imen je vklesanih v marmoro. Črke so pozlačene. Včasih kdo prinese šopek rož, molče po-
stoji, nato molče odide. Nemci gledajo. Naši turisti. Naši ce-
njeni gosti. Zanje je to turistična zanimivost. Za nas ne. Svoji carilivi vidijo v imenih kri, mučenje, strah, preganja-
nje, nečloveško surovost. Vidi-
jo zelene zverine. Nemce, ki so še pred dobrimi dvajsetimi leti počenjali strahotne stvari. Morda pa ti, tu v re-
stavraciji je niso krivi? Toda včeraj popoldne je skupina stala pred spomenikom. Zado-

— Hej, Slovani, naša reč slo-
vanska živo klije!...

Tudi jama, ki jo koplje To-
ne, je za Nemce, cenjene go-
ste, zanimivost. Čudijo se, ka-
ko zmore človek delati v taki vročini in v takem smradu. Zakaj iz greznice pač nikjer ne diši, tudi v Nemčiji ne. Pri-
dejo, stojijo, gledajo, zapirajo in vihaajo nosove. In se spra-
šujejo.

— Kdo je Tone? Človek ne-
prijaznega obraza? Kaj mu je, da tako besno švrka s temni-
mi očmi. Kaj neki so mu sto-
rili? Ali je to taka huda reč, če za hip postoje ob greznici in občudujejo skrivenčeno te-
lo in prehuho napete mišice, prepolne nabreklih žil? Aha, boren delavec z majhnima za-
sluzkom preživlja letni do-
pust! Lepo. Deloven človek. Slovenci radi delajo. Tudi v Nemčiji jih poznajo kot izred-
no marljive. Ali ta tukaj je pravi čudak. Slovenci so vedri ljudje, radi pojejo. Ta pa v tej smrdljivi jami neprestano kolne.

— Krvav gajžlan duš!